

KUSTBON

FÖRBINDESELÄNK
FÖR ESTLANDS
SVENSKAR

NR 2 ÅRGÅNG 46
JUNI 1989

Angenäm sommar!

*Vippal (Wichterpal) herrgård. Där var internatskolan inrymd under 1920-talet.
Foto ur SOV:s arkiv.*

Förbindelselänk för Estlands svenskar

Utgiven av kulturföreningen

SVENSKA ODLINGENS

VÄNNER

Ansvarig utgivare och tf redaktör:

Thomas Lorentz

Redaktionskommitté:

Tomas Dreijer,

Sven Salin, Göran Treiberg

Red. och exp. Vikingagatan 25 1/2 tr ned

11342 Stockholm

Tel. 324878

Kustbons & SOV postgiro

351311-6

1989 utkommer Kustbon med

fyra nummer

Prenumerationspris 140 kr

Dödsannonser 170 kronor

Övrig annonsering:

1/1 775:- 1/2 450:-

1/4 275:- 1/8 170:-

ISSN 0345-6706

**ÖPPETTIDER i SOV:s och
KUSTBONS expedition
måndag – torsdag 09.00–14.00
(juli månad stängt)**

Tryck: STURE ROOS REKLAM & TRYCK AB 1989

Innehåll:

Banden med de gamla hembygderna av Thomas Lorentz	2
Vad betyder ortnamnen? av Edvin Lagman	3
Korkis by och de estlandssvenska gårdsnamns ålder. av Jörgen Hedman	4
Sportbetonad rapport från Ormsö. av Jüri Tuisk, övers. Anders Stenholm	8
Estlandssvenskarnas hembygdsgård	9
Andreas Stahl in memoriam av Edvin Lagman	10
Några minnesrika junidagar för rågöborna 1934 av Ingeborg Andersen	10
En hälsning från Tisdagsträffen	11
Rättelse av arkivgruppens och bygderådets verksamhetsberättelse	12
Skänk lotterivinsten!	12
Anders Aspelin, minnesbilder. av Hugo Mickelin	13
Anders Lindkvist in memoriam av Hugo Mickelin och A N-n	14
Hapsal vänort till Haninge.	15
Prolog i SOV den 8 april 1989 av Edvin Lagman	15
SOV:s högtidliga 80-årsjubileums- firande. av Eugenie Silberberg	16
Svenskbyborna sextio år i Sverige. av Jörgen Hedman	17
Fonden för Ormsö kyrka, rapport. av Elin Ahlberg Storholm	19
Från SOV:s årsmöte den 22 april	20
Meddelanden och notiser, famlijenytt	21
Bemärkelsedagar	23

Thomas Lorentz Banden med de gamla hembygderna

*"Att komma till
Limovägen
(Limovein på
Runö) är som
att träda in i en
katedral, där
de högresta
furorna utgör
pelarna" skri-
ver Adelaide
Schantz i sin
bok "Ön".
Foto Herbert
Sundin 1938.*

"Åter för du oss de gamla
vägarna; ej mer vi famla
var sin egen dunkla stig"

Dessa rader ur Emil Liedgrens naturlyriska psalmdikt för tankarna till de vägar och stigar vi trampade som barn. Detta stycke mark förbinder vi starkt med den gamla hembygden, som det nu möjligen ges tillfälle att få besöka.

Blickar man tillbaka på det nu snart gångna 1980-talet förefaller årtiondet i detta sammanhang ha bestått av tre stora "vågrörelser", kalla det gärna "februar". Den första febern härrörde från det i västvärlden – främst i USA – födda slagordet "Sök dina rötter" och är alltså en företeelse som inte alls i första hand har uppstått inom estlandssvenskheten. Intresset spred sig emellertid också inom vår folkgrupp och åstadkom djupt engagemang hos både gammal och ung. I feberns spår tillkom även det frågeformulär för utökande av SOV:s register (med framför allt yngre personer) som föreningen sände ut i början på decenniet. Responsen av uppmaningen får verkligen anses ha varit överväldigande. Det är också nu det börjar bli allt mera vanligt att anordna "byträffar".

I mitten av decenniet kom så nästa vågrörelse, som är starkt förknippad med en enda person – Jörgen Hedman.

Jörgens forskargärning, med inriktning främst på svensksbyborna, har skildrats i tidigare sammanhang och kommer också framöver att ägnas stor uppmärksamhet i Kustbon. Vad jag nu vill framhålla är den släktforskarfeber han åstadkom, främst efter återkomsten från sin forskningsresa till Estland. Under loppet av några få dagar i Estland utförde han konststycket att ur gamla kyrkböcker för hand nedteckna mängder av uppgifter om gångna generationers svenskar i de flesta av bygderna. Det är på sin plats att framföra ett varmt tack till Jörgen för dessa uppgifter, som han så generöst delar med sig av.

I den nya öppenhetens tecken kom mot slutet av årtiondet den tredje stora vågrörelse, som vi just nu befinner oss mitt i. De kvarvarande svenskarna i Estland kommer nu i fokus, Samfundet för estlandssvensk kultur i Estland bildas och det ser ut som om de flesta som så önskar – med undantag för vissa öar – skall kunna beredas tillfälle att inom en inte alltför avlägsen framtid få besöka sin gamla hembygd.

Vill vi ännu en gång trampa de gamla vägarna och stigarna eller föredrar vi att i minnenas helgd bevara vår hembygd så som den framstår för oss från den tiden vi levde där? Den frågan kan endast var och en själv finna ett svar på.

Edvin Lagman

Vad betyder ortnamnen?

I Kustbon talas då och då om ortnamn. I nummer 4/88 diskuterades deras ställning inom språkets ordförråd. Det kanske också vore av intresse att resonera något om deras uppkomst och betydelse.

Vetenskaplig ortnamnsforskning har bedrivits i drygt hundra år. Denna forskningsgren faller inom språkvetenskapen, men den har nära beröring med historia, kulturgeografi, arkeologi. Under denna långa följd av år har vissa fasta regler för tolkningen kunnat uppställas, regler som bottnar i vunna erfarenheter. Jag skall här med tillämpande av sådana regler resonera litet om våra bynamn i Estland.

Till ledning vid tolkningen har man att iaktta bla följande. Somliga namn är primära bebyggelsenamn (namn på bebyggelse från början): Österby, Klottorp, Sviby. De har ju en efterled som anger bebyggelse. Andra är sekundära bebyggelsenamn (namn på tex terrängföreteelser ed som av någon anledning har kommit att överföras på bebyggelse); sådana är Ölbäck (Älbicken), Höbring, Birkas (Bärkjäs), Spithamn (Spitamb).

Hur uppstår namn av dessa slag? Ett viktigt faktum att hålla i minnet är, till att börja med, att det i första hand är ett nytillkommet samhälles grannar som har anledning att benämna samhället på ett speciellt sätt; samhällets invånare själva "går hem, går till bys" osv, medan grannbyarnas människor har större behov av att mera preciserat tala om vilken ort det gäller. Detta är förklaringen till att en del svenska byar i våra bygder har estnisk klingande namn. Härvid kan då också nämnas, att det visar sig, att de största byarna inom ett område också är de äldsta, ett förhållande som är ganska lätt att förstå: de äldsta byarna, förlagda till de gynnsammaste platserna, har hunnit växa mest.

När man ska tolka ortnamn, bör man som riktmärke ha, att det är relativt enkla ord och förhållanden som ingår i dem och som avses. En stor del av dem har anknytning till topografiska företeelser och har till en början inte varit namn i egentlig mening: ud-

den, näset, sundstenen, oset, björkåsen, älebäcken, kalla sveden, havresveden, stora byn, lilla byn, norra byn, södra byn mfl. Här är gränsen mellan benämning och namn flytande. Det är vid tolkningen av namnen viktigt att hålla ett sådant faktum i minnet.

En speciell typ av bebyggelsenamn är de sk uppkallelsenamnen. Dessa är namn som invandrare "fört med sig" från ursprungsorterna. En stor del av bynamnen i västervackan på Ormsö är av detta slag: Saxby (jämte många andra bynamn) har sin motsvarighet i Nyland. Under senare perioder har koloniserare kanske medvetet "döpt" nya orter efter de gamla, men så har uppenbarligen inte varit fallet under den tid då den svenska bebyggelsen i Estland uppstod; då var det de tidigare inbyggarna i grannskapet, som började kalla de nya för saxbyggarna och där-efter deras by för Saxby. Detta är en process som kan iakttagas på många håll. I de gamla svenskbygderna i Estland har vi talrika exempel från Vippal-Korkis, från Ormsö och från det gamla Eyland (Paj, Rosta och Jummelmark, senare Stor Derskon).

En annan speciell typ är motsatsnamnen. Vanligast är kanske väderstrecksnamn (Söderby, Norrby) och storleksnamn (Storbyn, Lillbyn).

Under tidernas lopp har namnen undergått förändringar. Namn av främmande ursprung anpassas till den egna dialektens system, ibland "omtolkas" de när de inte kan förstås. Det är sådana processer som skapar svårigheter för ortnamnstolkaren. Här gäller det att följa logiska och klara regler om tolkningen skall kunna bli riktig eller i varje fall sannolik. Det är viktigt att ta reda på äldsta skriftliga belägg, som ju måste vara närmare till ursprunget än den aktuella formen; om man kan sväva i tvivelsmål om vad Höbring har för ursprung, så visar skrivningar från 1500-talet att det är Högrink. Detta bestyrks även av de topografiska förhållandena.

Motsatspar som Storbyn och Lillbyn erbjuder goda exempel på att sådana benämningar först långsamt sta-

biliseras som egentliga namn. På Lilla Rågö finns Stor-bin och Lill-bin, på Stora Rågö ligger också ett Stor-bin, men där finns inget namn Lill-bin. Går vi tillbaka till de äldsta beläggen (1600-talet), så finner vi att Storbyn har sitt motsatsnamn i ett Lillbyn, på estniska (fastlandsesterna var de tidigare grannarna) hette byarna Suurküla och Väikeküla eller Pisikeküla. Att man på 1660-talet fortfarande uppfattade stora byn och lilla byn som benämningar visar det förhållandet, att "lilla byn" inte blev namn. Den lilla byn heter nu Bisagid-bin, uppenbarligen är det den estniska, ur språklig synpunkt mer karakteristiska benämningen som levt vidare, redan ganska tidigt i olika former anpassad till det lokala språkssystemet.

När man tecknar upp ortnamn, möter man meddelare som ger en folklig tolkning av namn. Sådan tolkning kallas folketymologi. Folketymologin utgår från den aktuella formen, vilken – som vi har sett – mången gång är en omvandling av ursprungsformen, en omvandling i anslutning till annat lokalt namnmaterial, mången gång också med syftet att göra namnet begripligare. Redan Paul Johansen har i sin bok Nordische Mission noterat att den lokala tolkningen av förleden *bisa* i Bisagid är en folketymologi (*bisa-vigg* 'åskvigg' mm).

Mången ortnamnsforskare har även kunnat göra den intressanta språkpsykologiska iakttagelsen, att ortnamn av lokalbefolkningen uppfattas som dess speciella egendom och att ortsborna har tolkningsföreträde. Människorna är starkt känslomässigt knutna till namnen och kan reagera mycket häftigt mot tolkningar som inte svarar mot deras uppfattning. Evald Lidén, som skrivit om ortnamn i Dalarna, blev illa sedd av den namnmedvetna lokalbefolkningen, en av mina kolleger vid Stockholms universitet blev utfryst från sitt sommarviste i Stockholms skärgård till följd av sin – utmärkta – avhandling om namnen därute, för att nämna ett par exempel. Hundra års forskningserfarenhet väger i sådana fall lätt.

Korkis by och de estlands-svenska gårdsnamnens ålder

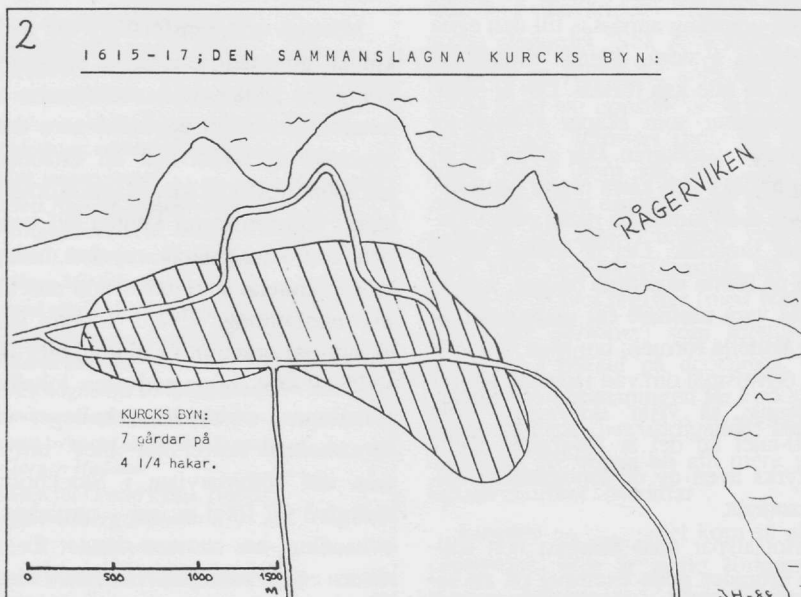
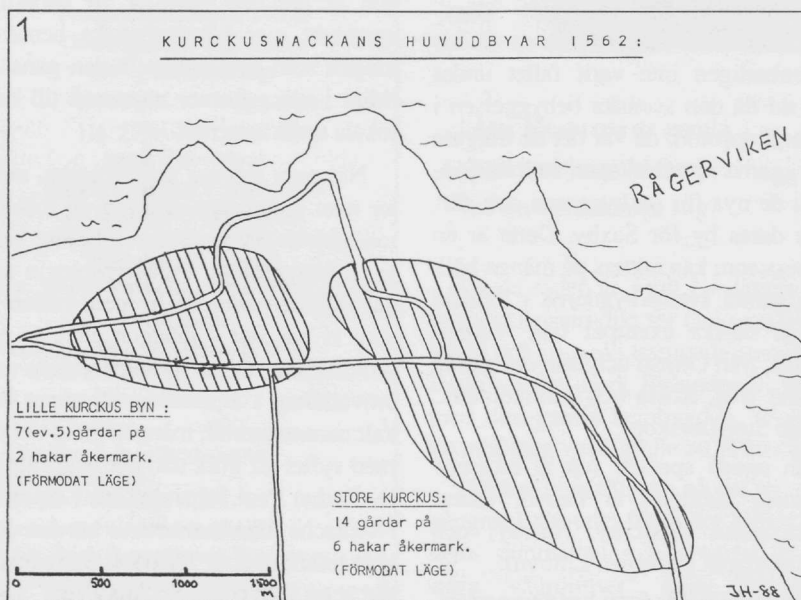
av Jörgen Hedman

Undertecknad har för avsikt att i några artiklar presentera undersökningar om gårdsnamnens ålder i de olika estlandssvenska bygderna.

Det källmaterial jag hittills undersökt ger ett såpass entydigt svar när det gäller just frågan om en åldersbestämning av gårdsnamnen, att det i sig väckt nya frågeställningar:

Varför var det just den eller den bondens namn som fastnade som namn åt hela gården? Vad var det som krävdes för att en gård skulle få ett nytt namn? Osv.

Den första artikeln i serien behandlar gårdsnamnen i Korkis by, Kors socken, Harrien. En kommande artikel kommer att behandla Hullo by på Ormsö. Sedan följer ytterligare undersökningar.

Åren 1561-63 blev den blivande svenska stormakten herre över landskapen Harrien, Wierland och Wiek. Delar av dessa landskap som nu blivit svenska beboddes sedan flera hundra år till en del av svenska bönder. För de byar som låg under slottet Padis upprättade en svensk fogde den första räkenskapsboken, en sk Vackebok, redan år 1562.

I det skatteområde som kallades "KURKUS WACKAN" räknas följande upp:

1. Lille Kurckus byn: bönderna Thomas, Petter, Jürgen och Benct - 1 hake, samt Reinholt, Thomas och Petter - 1 hake. Sammanlagt i Lille Kurckus: 7 bönder på 2 hakar.

2. Store Kurckus byn: Strunck, Lille och Store Ambrosius - 1 hake, Schmidt Hannus, Marcus och Leppiko Thomas - 1 hake, Berendt och Oloff - 1 hake, Erike Mick och Clement - 1 hake, Ågathe Jürgen och Heike Jürgen - 1 hake samt Thomaste Petter, Berendt och Erike Mick - 1 hake. Sammanlagt i Store Kurckus: 14 bönder på 6 hakar.

3. Peitz byn: Thommas Anders hustru och Marthen - 1 hake samt Greis och Hendrich - 1 hake. Löskarlen Sessi Hannus.

4. Walkmulla: Walkmulla Hans har en kvarn vid Kurckus byn.

Här går det knappast att känna igen några av de gårdnamn som fanns kvar intill 1940-talet. Endast i Store Kurckus byn känner vi igen namnet Leppiko. Namnet som är estniskt och betyder alskog, fanns kvar som gårdnamn. Denna gård låg i Stora Kurckus byn som sedan försvann. Alskogen låg söder om det som senare skulle bli Korkis gård (Korkse möis).

Efter denna tid, på 1570-talet, förhärjades denna del av Estland av framförallt tsar Ivan den förskräckliges tatarhorder. En stor del lades öde då. När kriget mot Ryssland var över skulle de adelsmän som stöttat svenska kronan med trupper och pengar få sin belöning. Belöningen bestod till en början av förmånliga förläningar och arrenden.

1591 hade bebyggelsen i Kurckes Wackan reducerats betydligt. Kvar fanns:

1. Lille Kurckes: Thomas och Simpson på 1 hake samt Marten och Tönnies – 1 hake. Byn har fortfarande 2 hakar åker men nu bara 4 gårdar.

2. Store Kurckes: Öde är 16 bondgårdar. För närvarande är fråntaget dessa 6 hakeland. Kvar finns löskarlar: Clement, Ericke Mick, Kuitth Hinrich och Ohla.

3. Peitz: Här fanns 2 hakar, 6 bönder samt 2 löskarlar, nu är allt öde.

4. Walkmühle: Kvarnen vid Walkmühl, mjölnaren Hinrich – 1/2 hake.

Stora Korkis byn, som låg sydost om Lilla Korkis av allt att döma, har nu blivit öde. Bland löskarlarerna känner vi igen någon av de tidigare bönderna. Inga namn finns här som påminner om de senare gårdsnamnen.

År 1601 är större delen av Wichterpahls Wackan och en del av Kurckus Wackan förpantad till ryttmästare Berndt v. Gröningen som underpant på inestående sold. I Kurckus gällde detta Walkmulla kvarn med 1/2 hake samt den halva hake som åter var besatt i den forna byn Peitz.

Stora Kurckes byn har nu upphört att existera och från och med nu tas Lilla Kurckes upp enbart under namnet Kurckes byn. I denna fanns 1601:

1. Ambros Thomasson på 1 hake, **2.** Marth – 1/2 hake och **3.** Thönnies 1/2 hake, som båda är förpantade till Hindrich v. Thoys, **4.** Kuitsch Hindrich – 3/4 hake, **5.** Strandt Ohla – 1/2 hake, **6.** Unge Paull – 1/2 hake, som betalar fripengar för sig, samt **7.** den nyanlände Ohla med 1/2 hake. Summa 7 gårdar på 4 1/4 hakar.

Vi kan dock av haketalet läsa av att den ”nya“ Kurcks byn inte bara kan bestå av den tidigare Lilla byn. Denna utgör dock säkert centrum för bebyggelsen på platsen.

1615–17 finns i Kurcks byn:

1. Ambros Thomasson – 1 hake, **2.** Kuitth Hindrich – 3/4 hake, **3.** Strandt Ohla – 1/4 hake, **4.** Stora gårds Peter – 1 hake, **5.** Labbi Peter – 1/2 hake, **6.** Rasmus och Hans – 1/2 hake samt **7.** Greils Mickel – 1/4 hake. Totalt i byn: 7 gårdar på 4 1/4 hake.

Byn är nu fixerad till sin storlek och placering. Av de blivande gårdsnamnen

Korkis skolhus. Foto ur SOV:s arkiv.

kan man nu notera att namnet Rassi måste komma från Rasmus.

I prästernas lantrulla år 1637 tas gårdarna i Korkis och deras innehavare upp utan att gårdarnas storlek anges. Bönderna är:

1. Kusiko Ambros, **2.** Soken Jacob, **3.** Backas Hans, **4.** Rassi Hans, **5.** Greys Mickel, **6.** Ola Bertell, **7.** Surepere Peter, **8.** dito Anders, **9.** dito Thomas, **10.** Labb Peter, **11.** Labb Anders samt **12.** Labb Nils.

Här framträder nu ett flertal av de gårdnamn som bevarats ända in i vår tid. KUSIKO AMBROS är nog identisk med den 1615–17 nämnde Ambros Thomasson. Kuusiku var in till 1940-talet namnet på en gård som låg sydost om bykärnan. Kusiko Ambros bodde tydligen på mark som tidigare hört till Stora Kurckus byn. SOKEN JACOB är den som givit namn till gården Soknas, av denna gård uppstod så småningom tre gårdar. BACKAS HANS är den förste som nämns med namnet Backas, gården har sedan levt kvar i sin estniska form: Mäe. RASSI HANS är troligen son till bonden Rasmus 1615–17. Övriga gårdsnamn går ej att härleda på samma sätt.

1688 i Reduktionskommissionens undersökningsprotokoll antecknas i Kurcks by 12 gårdar på 5 1/4 hakar. Det finns 12 husbönder och 23 vuxna söner eller drängar i byn. Antalet vuxna män utgjorde normalt sett cirka 1/3 av det totala invånarantalet, vilket skulle innebära att Korkis hade unge-

fär 100 invånare. Bönderna är:

1. Mäe Simon – 1/2 hake, **2.** Sockna Jürgen – 1/2 hake, **3.** Sockna Pär – 1/2 hake, **4.** Rasse Thomas – 1/2 hake, **5.** Labbi Anders – 1/2 hake, **6.** Labbi Mats – 1/4 hake, **7.** Garti Mats – 1/4 hake, **8.** Matzo Pär – 1/2 hake, **9.** Tönso Hans – 1/2 hake, **10.** Labbi Pär – 1/2 hake, **11.** Rehe Thomas Tönnis – 1/2 hake samt Nurka Mats – 1/4 hake. Nurka Mats kallas här för skogvaktare.

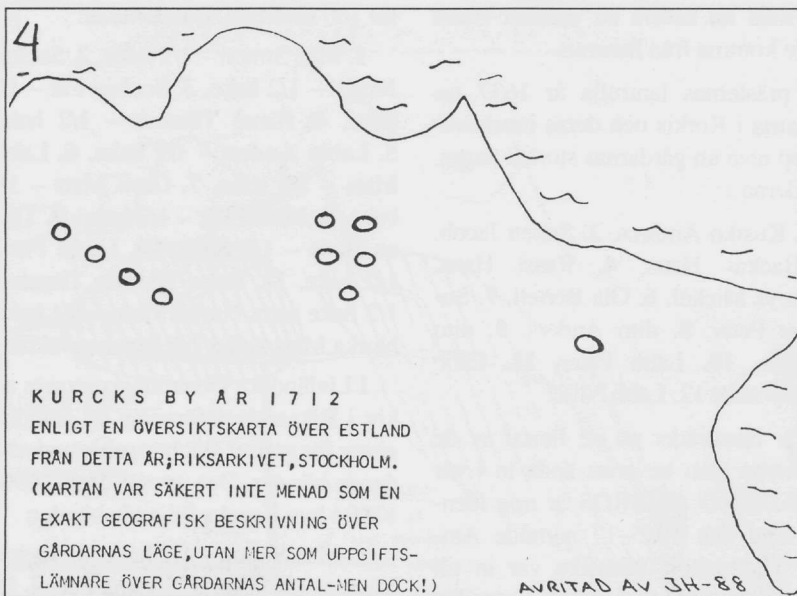
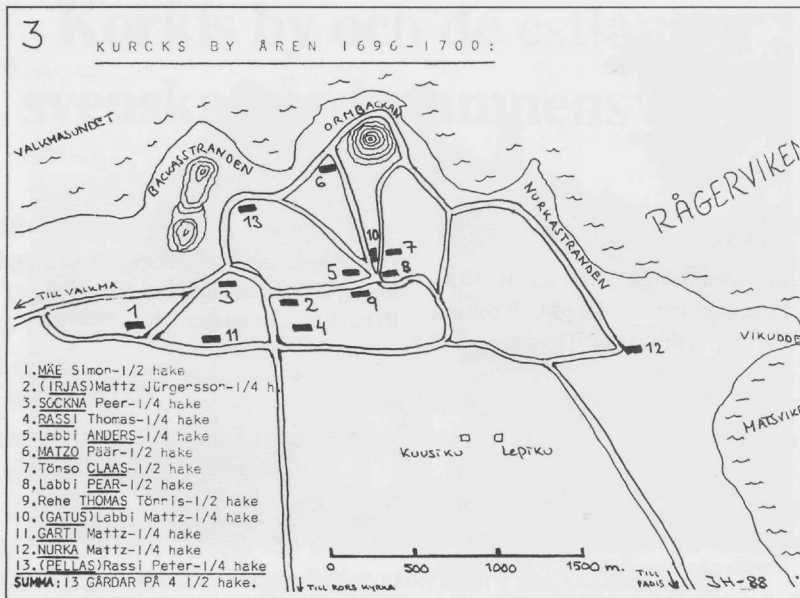
I Livländska Donationskontorets arkiv i Riksarkivet förvaras ett skuldregister för godset Wichterpahls underlydande bönder. Det upptar åren 1696–1700 i byn Kurcks följande bönder:

1. Mäe Simon – 1/2 hake, **2.** Sockna Mattz – 1/4 hake, **3.** Sockna Peer – 1/4 hake, **4.** Rassi Thomas – 1/4 hake, **5.** Labbi Anders – 1/4 hake, **6.** Matzo Päär – 1/2 hake, **7.** Tönso Claas – 1/2 hake, **8.** Labbi Peer – 1/2 hake, **9.** Rehe Thomas Tönnis – 1/2 hake, **10.** Labbi Matz – 1/4 hake, **11.** Gerty Mattz – 1/4 hake, **12.** Nurka Mattz – 1/4 hake samt **13.** Rassi Peter – 1/4 hake.

3/4 hake har lagts för fäfet sedan 1688, men en gård har trots detta tillkommit. Det är gården Rassi som har delats i två delar.

Om man nu gör ett försök att identifiera dessa nämnda gårdar, så skulle det kunna ge detta resultat:

Gård nr 1 MÄE: samma gård som på 1940-talet. Gårdens svenska namn är Backas. Gårdnamnet förekommer första gången 1637.

Gård nr 2 SOCKNA: denna gård är troligen identisk med den gård som kallades IRJAS. Sockna Mattz 1696 är son till den Sockna Jürgen som omnämns 1688. Denna Jürgen (estlandssvenska: Irja) måste vara den som givit gården dess namn.

Gård nr 3 SOCKNA: denna gård behöll sitt namn. På estniska blev detta: Soogna. Gården delades senare upp i flera delar.

Gård nr 4 RASSI: denna gård fanns kvar in till vår egen tid.

Gård nr 5 LABBI ANDERS: benämningen Labbi har fallit bort, men personnamnet Anders levde kvar som gårdsnamn.

Gård nr 6 MATZO: gården har funnits kvar med samma namn till vår

tid.

Gård nr 7 TÖNSO CLAAS: denna gård som tydligen tidigare burit namnet Tönso, uppkallades nu efter denne. Claas-gården fanns kvar 1940.

Gård nr 8 LABBI PEER: precis som i fallet med gård nr 5, så har förliden fallit bort, gården hette sedan denna tid PEARS.

Gård nr 9 RI-THOMAS: gården fanns kvar intill vår tid, nu uppdelad i två delar; Thomas-Ri och Thomas-Stuve.

Gård nr 10 LABBI MATZ: gården är tydligen en av de yngre av Labbi-gårdarna. Efter den följd i vilken gården räknas upp, så har jag dragit slutsatsen att detta kan vara den gård som hette GATU på senare tid.

Denna gård som fått sitt namn på grund av läget mitt emellan två av bygatorna, skulle i så fall ha fått ett nytt namn efter 1700-talets början.

Gård nr 11 GARTY: denna gård identifierar jag med den gård som på estniska kallades Käärdi (på sv. Sjäters). Gårdsnamnet, liksom familjenamnet GÄRTNER som togs 1838, tyder på att någon innehavare av denna gård innehaft en trädgårdsmästarsyssla (ty. Gärtner) på något av godset Wichterpahl eller Padis.

Gård nr 12 NURKA: skogvaktaren Nurka Mattz gård låg lite utanför bykärnan (som sig bör), därför väl också namnet som på svenska betyder hörn.

Gård nr 13 RASSI PETER: denna gård som uppstått mellan 1688 och 1696, sedan Rassingården delats, identifierar jag med PELLAS gård. Anledningen är denna: mansnamnet Peter förkortades ofta till Per. Mer än en gång har jag stött på smeknamnsvarianten Pelle eller PELL för detta namn. Detta är dock ett antagande, som än är obevisat.

I och med detta tycks så gott som samtliga gårdsnamn i Korkis år 1700 gå att identifiera med gårdar som fanns på 1940-talet. Gårdsnamnen Kuusiku och Leppiku som förekommit tidigare nämns inte under denna period.

Carl Russwurm nämner i sitt utkast till boken "Eibofolke..." följande gårdsnamn från Korkis by år 1726:

1. Jürri, 2. Kerdi, 3. Klaso, 4. Kopli, 5. Kusiko, 6. Leppiko, 7. Matzo, 8. Mäe, 9. Nurika, 10. Pello, 11. Pearna, 12. Retseppa, 13. Sogna samt 14. Vainu.

Gårdsnamnen räknas tyvärr upp enbart i bokstavsordning, vilket inte ger oss någon fingervisning om var de ligger i byn. Vi känner igen samtliga gårdsnamn här utom nr 4 Kopli och nr 12 Retseppa. Dessa gårdar är tydligen nya. Gården Wainu bär här sitt estniska namn, istället för sitt svenska (Gatu).

I Svio-Estonica 1938, i en artikel om Vippal och Korkis bygder finns både gårdsnamn och familjenamn från år 1858 uppräknade. Gårdarna var dessa:

1. Soogna I, 2. Soogna II, 3. Raszi,

4. Pella, 5. Claszo I, 6. Claszo II, 7. Matzo I, 8. Berna (Pearn) I, 9. Thomas I, 10. Jürri, 11. Leppiko, 12 Matzo II, 13. Kerdi, 14. Gaddo, 15. Andrusze, 16 Berna (Pearn) II, 17. Thoma II samt 18. Nurga.

Ett flertal gårdar har delats, men utöver detta har inga nya gårdar tillkommit som det verkar.

Familjenamnen i Korkis 1858 var: Sogna, Matisen, Klamann, Walder, Sliedeberk, Pella, Klamann, Strickmann, Clausson, Hallblum, Markewitsch, Norman, Rheino, Nork, Rott, Berman, Samberg, Saueauk (Saies), Poill, Jürgen, Nugga, Jonas, Samberk, Kerdisohn, Winder, Lussikas, Winkel, Gerdner, Tamann, Murplatz, Kron, Bermann, Berfeld, Greimberk, Nurgberk, Nurkmann, Stramm och Nurmenuk.

Den estniska språkforskaren Paul Ariste besökte Korkis by i september månad år 1929. Han gjorde undersökningar om hemspråket i de 45 hemman som då fanns i byn. Denna uppräknings är intressant i sig, men här saxar jag endast gårdförteckningen:

1. Soknas-Åkers (Sogna-pöllu), 2. Soknas-Stuve (Sogna-toa), 3. Soknas-Ri (Sogna-rehe), 4. Pelas (Pela), 5. Anders-Stuve (Andrese-toa), 6. Anders-Ri (Andrese-rehe), 7. Gatos (Kadu), 8. Klas-Stuve (Klaasu-toa), 9. Klas-Ri (Klaasu-rehe), 10. Pears-Ri (Pearne-rehe), 11. Pears-Stuve (Pearne-toa), 12. Tomas-Ri (Toma-rehe), 13. Tomas-Stuve (Toma-toa), 14. Irjas-Ri (Jüri-rehe), 15. Irjas-Stuve (Jüri-toa), 16. Granbusk (Kadarpiku), 17. Sjäters (Käärdi), 18. Koppel (Kopli), 19. Gatn (Vainu), 20. Lillviks (Väikselah), 21. Basta (Sauna), 22. Keld (allika) och 23. Mattsas-Galstuve (Matsu-vanatoa).

Dessa 23 står antecknade som gårdar med tillhörig åkermark. Vidare:

24. Räsi (Räsi), 25. Lehtmets, 26. Mattsas-Nistuve (Matsu-uetoa), 27. Johan Stickmans, 28. Katrina Enggröns, 29. Kärremaja, 30. Poodi, 31. Kai Strickmans, 32. Johannes Soognas, 33. Skräddars (Rätsepa), 34. Aadu Aaviks, 35. Norka-Irjas (Nurga-Jüri), 36. Nurga I, 37. Nurga II, 38. Madis Mäeles och 39. Jaan Samberg. Dessa kallas torpare (popsid).

Vidare: 40. Räsi, 41. Lepiku, 42. Kuusiku, 43. Nömme, 44. Kärsiku samt till sist 45. Kreitsviku. Dessa sista kallas nybyggen (asunikud).

I 17 av dessa hemman är svenska hemspråk, i 15 hem talar man oftast estniska, även om man förstår svenska, och i 13 hem talar man enbart estniska.

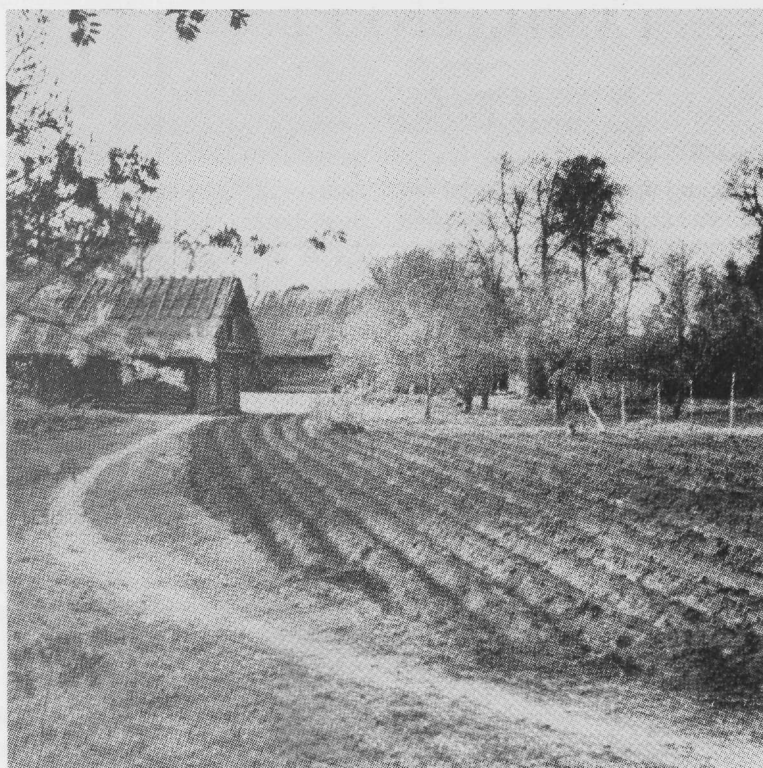
Sammanfattning: de flesta av Korkis gårdsnamn går att härleda till mitten eller slutet av 1600-talet. Denna period i bygdens historia var relativt lugn om man ser till krigens och olika sjukdomars härjningar. Det var under denna period som Korkis by fick det utseende och det gårdsantal som blev bestående långt fram i tiden. I Korkis förekommer estniska benämningar på gårdar och den omgivande terrängen. Huruvida talspråket också i viss mån varit estniska är omöjligt att säga, men klart är att sedan de estlandssvenska

bönderna i Wichterpahloområdet slutligen förlorade sina privilegier år 1779, så förlorade också det svenska språket mark till estniskans förmån.

Källförteckning:

Baltiska Fogderäkenskaper F 375. 1562–1627. Riksarkivet, Stockholm
Östersjöprovinsernas jordrevisionshandlingar; Prästernas lantrullor 1637, RA.
Reduktionskommissionens i Estland arkiv; D III, vol. 1–3, fol. 965–88. (1688) RA.
Livländska Donationskontorets arkiv; F I b 1):9. (1696–1700). RA.
Kartor Östersjölänerna. Lantmät. lev. 1850, nr 314: Estland översikt (1712). RA.
Russwurm, Carl. Utkastet till "Eibofolke...". ULMA, Uppsala. (1726)
Seminariet för estlandssvensk dialektforskning, Folkmålsstudier fr. Kors socken, i Svio-Estonica V, Tartu 1938. (1858)
Artiste, Paul: Utkast till gårdsnamn- och hemspråkundersökning i Korkis. (1929)
Kopia i SOV:s arkiv, Stockholm.

• • • • •

Motiv från Korkis.
Foto ur SOV:s arkiv.

Sportbetonad rapport från Ormsö

Vy från Rumpo-
backen på Ormsö i
mitten av 1930-talet.

Under rubriken "På Ormsö finns inga sjuka barn" har journalisten Jüri Tuisk publicerat en intervju med föreståndaren för den 8-åriga grundskolan i Hullo på Ormsö, Olev Piirsalu. Intervjun var införd den 10 augusti 1988 i nr 15 av den i Reval utkommande estnisk-språkiga tidskriften "Kehakultuur". Av artikeln framgår att Olev Piirsalu utbildat sig i Moskva till fäktare och att han inom denna sport vunnit ett otal segrar. Även segling ligger honom varmt om hjärtat. På återresan med tåg från Moskva stack han i Tapa-trakten ut huvudet genom kupéfönstret och fick havsluft i näsborrarna. Medresenärerna skrattade åt honom, själv fick han en ingivelse. Närheten till havet var ett livsvillkor för honom. 1971 utnämndes han till rektor för Ormsö 8-åriga grundskola. I dag betraktas han som öns kulturella språkrör och är en av de lokala maktfaktorerna.

Artikelförfattaren beskärmar sig över bristen på litteratur på Ormsö. Han vet dock att ön före 2:a världskriget beboddes av drygt 3000 människor, huvudsakligen svenskar, och att dessa överflyttades till Sverige 1944. Endast 115 personer stannade kvar, de flesta för att invänta sina eventuellt återvändande mobiliserade män. I svenskarnas ställe kom det nybyggare

från Kingisepadistriktet i Leningrad-området. Dessa människor hade ingen erfarenhet av att bo i stora hus med egen uppvärmning. Man trängde ihop sig i ett rum och använde husets inventarier till bränsle. När ett boningshus var skövlat och tömt på brännbart material, fortsatte man till nästa. Av många byar finns i dag endast bynamnet kvar, i andra bor det ett fåtal människor. Av "urbefolkningen" finns endast sju personer kvar. Parallellt med husens förfall dog också den gamla bykulturen. 1945 dränktes alla böcker från öns unika bibliotek i prästgårdens djupa brunn. Under årtionden hade biblioteket fått motta bokgåvor från Sverige. Nu var allt borta. Den kultur- och sportintresserade rektorn vid Hullo skola har därför lika Robinson Crusoe varit tvungen att starta sitt uppbyggnadsarbete från grunden. Än i dag saknas både gymnastiksal och idrottsplats. Och att bland ett 40-tal elever hitta ämnen till framgångsrika fäktare är en övermäktig uppgift.

Sovjetregimen har medfört en förnuftsstridig inskränkning i öbornas liv – de äger inte längre sina fiskevatten. Haven runt omkring, men båten får inte sjösättas! Olev Piirsalu började en nära nog utsiktslös kamp mot myndigheterna för att få seglingstillstånd i

Hulloviken. Viken är synnerligen lämpad för segling, men tillstånd måste sökas på högsta nivå på avlägsen ort. Det tog Piirsalu 7 år (!) av ihärdiga underhandlingar med Moskva innan en sk expert, en kapten från gränsbevakningen, behagade infinna sig och undersöka de lokala förhållandena. Olev Piirsalu berättar om sammanträffandet med experten på följande sätt:

"Första frågan var: Vad har ni för båtar och hur fort går de? Svar: "Kadetter", "Optimistjollar", två "420" och en "OK" – alltså inga landsättningsbåtar. Vi satte oss i en "420" och seglade runt Rumpo näs och in i Svi-byviken. Det blåste ungefär 3–4 m/s och vår fart var nio knop. Jag frågade min kamrat om han kunde simma, och han besvarade frågan jakande. Med flit lät jag då båten kantra. I försöken att raskt få båten på rätt köl igen visade han en förbluffande taperhet. Efter detta äventyr konstaterade han: med sådana båtar kan man nog inte ta sig över till Sverige. Förmodligen var det flyktmöjligheten som var bromsklossen i tillståndsgivningen. Jag fick mitt seglingstillstånd för tre år sedan. Från soluppgång till solnedgång kan vi nu segla i Hulloviken. Hapsal ligger inte långt borta, men dit får man inte segla utan specialtillstånd. När jag i skol-

ärenden besöker staden brukar jag ofta använda segelbåten som fortskaffningsmedel."

Den demografiska situationen på Ormsö är allt annat än ljus – 354 individer, 44 skolelever. Eleverna kräver undervisning och undervisningen kräver få men mångkunniga lärare. För Olev Piirsalu tycks ingen mänsklig verksamhet vara främmande. Arkitektambitioner och konststudier i unga dar har tex resulterat i ett flertal O.P.-signerade tavlor, som nu pryder väggar i både skola och hem.

Var tredje elev är seglare. Båtklubben består av 12 pojkar och 2 flickor. För närvarande är klubbverksamheten förlagd till ett gemytligt båtskjul, men bättre lokal är i vardande. Fiskerikolchosen "Lääne Kalur" har skänkt byggnadsmaterial, skolpojkar står för arbetet och rektorn fungerar som arkitekt. Ormsöungdomarna har nu i fem år stiftat bekantskap med sjön. Räcker det för ett framgångsrikt tävlingsdeltagande? Frågan ställs till Olev Piirsalu.

"I dag dras vi med en föräldrad "flotta". Tävlingsbåtar saknas helt. Men vi är anslutna till "Tallinna Noorte Meremeeste Klubi" och jag hoppas att våra problem snart skall lösas med bistånd från klubben. Först då får vi tillträde till den internationella tävlingsarenan. Men jag kan försäkra, att barnen fått stor sjövana under de år som gått och att de lärt sig älska sjön. Jag vill få efterträdare till mig från den bofasta befolkningen, av de tillfälliga besökarna är ingenting att vänta (Ormsö besöks årligen av 11 000 turister). Erfarenheten visar att ormsöungdomarna återvänder till sin hemö efter erhållna utbildning på annan ort. Sporten är också viktig för att den stävjar det myckna drickandet. Jag känner mig faktiskt som en soldat i frälsningsarmén."

Ön saknar egentliga idrottsplatser. Hur ser då ditt nästan heligförklarade idrottsliga program ut?

"Jag satsar hårt på en allsidig kroppsträning i syfte att få fram starka och friska människor. Målsättningen kan visserligen sägas vara något luddig, men när 9 barn har klarat av juniorklassens skidtävlingsprov och 6 elever har uppfyllt motsvarande krav i

löpning, så säger detta ändå en hel del. På vintern tar vi minibussen över isen till Hapsal och mäter våra krafter med fastlandsungdomarna. Smärtsamt och en smula komiskt är det att se hur våra barn uppträder i de stora stadiontävlingsarna. Gossen Ingvar sprang för första gången 800 m i "stor konkurrens". Första varvet gick i högt tempo... sedan var det stopp. Men efter nya krafttag vann han ändå till slut loppet med 40 m tillgodo på sina 14-åriga medtävlare. Själv var han 12 år. I vår skola finns det inte ett enda sjukt barn."

Vägvisarna på Ormsö med namn som Relby, Diby, Norrby, Söderby, Sviby, Hockabacka, Kerslet, Saxby, Förby minner besökaren om ett förgånget bysamhälle. Trots att livsnerven är avskuren bor det på denna särpräglade ö ännu i dag företagsamma människor. Problem finns det gott om. För närvarande brottas man med uppgiften att förhindra gränsbevakningsstyrkan från att besudla Hulloviken med sitt kloakvatten. Även i denna aktion deltar Olev Piirsalu.

Översatt från estniskan av Anders Stenholm

• • • • •

Ormsöstrand under 1980-talet.

ESTLANDSSVENSKARNAS HEMBYGDSDAG

firas lördagen den 26 augusti 1989
i SL-restaurangen, T-bana Blåsut, Enskede

Porten öppnas kl 12.00. Programmet börjar kl 13.00.

Ur programmet:

Utdelning av 1989 års estlandssvenska kulturstipendium till Hugo Mickelin, som i samband härmed håller ett föredrag under rubriken "Tillbakablick – personliga minnen".

Fotoutställning från "Juhans" resor.

Sång. Kaffeservering (pris 60:-). Lotteri. Bokförsäljning.

Hjärtligt välkomna

önskar

Styrelsen för Svenska Odlingens Vänner

Andreas Stahl

in memoriam

Andreas Stahl avled den 18 april. Han skulle ha fyllt nittioett år den 30 juni i sommar.

Andreas Stahl var bördig från skogvaktarbostället Vada i Spithamn. Han växte upp i nära kontakt med skogen och havet. Hela hans liv kom att präglas av förhållandet till hembygden och havet. Hans yrke blev lärarens, han var en av de unga estlandssvenskar som på sin tid fick utbildning vid Nykarleby seminarium i Finland. Efter examen erhöll han omedelbart anställning vid svenska folkskolan i Reval, och han förblev i yttre bemärkelse stadsbo i hela sitt fortsatta liv i Estland. Om hans verksamhet som lärare, tidningsman, föreningsmänniska, kyrkorådsordförande och allmänt som kulturellt verksam personlighet berättades i septembernumret 1988 av Kustbon, och här skall denna sida av hans

liv och arbete inte tas upp ytterligare. Jag vill som gammal vän till Andreas erinra om hans inställning till hembygd och människor. Hans stora intresse, vid sidan om det yrke som krävde hans mesta tid, var havet, skeppsbygget och sjöfarten. Han var själv tidvis delägare i en skonare och seglade om sommaren i fraktfart. Han kunde skeppsbygget i alla dess intressanta detaljer, och han var grundligt insatt i den estlandssvenska sjöfartens historia och sentida karaktär. Härom har han skrivit i ett omfattande bidrag till andra delen av En bok om Estlands svenskar. Där behandlar han även fisket med stor sakkunskap. Han diskuterade gärna sådana frågor mot bakgrund av hembygdens liv, och han hade ett förråd av dräpliga episoder, roande och återgivna med värme och humor.

Andreas Stahl var en av centralgestalterna i estlandssvenskt kulturliv under mellankrigstiden, en gedigen personlighet med stor arbetskapacitet. Hans insatser var betydande på ett flertal områden. Framför allt minns vi honom kanske dock för den självklara och okonstlade relationen till den bygd han kommit ifrån. Efter överflyttningen till Sverige 1943 och kompletterande utbildning vid folkskoleseminariet i Uppsala tjänstgjorde han vid skolor på olika håll i landet. Hans intresse för ursprunget avtog aldrig. Det var ett nöje att träffa honom och höra honom ösa ur minnenas rika källor.

Våra tankar går till hans hustru Hjördis. Må det vackra minnet av Andreas hjälpa henne att bära sorgen!

Edvin Lagman

Några minnesrika junidagar för rågöborna 1934.

Rad 1, v-h

1. Maria Blomqvist, 2. Alfred Ihrman, 3. Alide Klingberg, 4. Rain Johannes Pöhl, 5. Ingeborg Pöhl, 6. August Espling, 7. Olga Espling, 8. Paul Stahl, 9. Elisabeth Elfvengren, 10. Johannes Elfvengren.

Rad 2, v-h

1. Rosetta Pöhl, 2. Viktor Pöhl, 3. Maria Klingberg, 4. Maria Nyman, 5. August Klingberg, 6. Pauline Klingberg, 7. Alfred Sydman, 8. Rosetta Sydman, 9. Erik Rosenborg, 10. Maria Lindgren.

Rad 3, v-h

1. Maria Espling (f Rosenborg), 2. Oskar Nystil, 3. Oskar Klingberg, 4. Rosetta Rosenborg, 5. Robert Enggrön, 6. Maria Stahl (f Berggren), 7. Andreas Bertholm, 8. Rosetta Bertholm, 9. Karl Koinberg, 10. Alexander Bertholm, 11. Ivar Vesterholm, 12. Johannes Espling.

Söndagen den 17 juni gjorde en grupp på 32 rågöbor sitt intåg på Skansen i Stockholm. Några månader tidigare hade rektor Per Söderbäck och svenske konsuln i Reval kommit med förslaget, att rågöborna skulle resa till Sverige och visa upp ett rågöbröllop på Skansen. Som yngst i laget vill jag idag, 55 år senare, försöka påminna mig denna händelserika vecka, som blev ett minne för livet för oss öbor. Redan resan med ångaren Kalevipoeg var något nytt för de flesta av oss, som endast var vana att färdas i våra egna små rodd-, segel- och motorbåtar längs våra kuster.

Framkomna till Stockholm blev vi inkvarterade i Siewertska kasernerna på söder och som stam-matställe hade vi restaurang Gråkvarn på Tjärhovsgatan intill, åtminstone åt vi alla våra frukostmål där, på dagarna åt vi våra måltider på olika håll, bl.a minns jag väl festmiddagen i stadshusets Gyllene sal med Mälardrottningen som övervakare.

Som vår ständige ciceron hade vi fanjunkare Friberg med sin lilla dotter i ungefär min ålder. Egen buss hade vi alltid till förfogande när vi gjorde våra turer i och omkring Stockholm. Vi besökte de flesta museerna, de större varuhusen, ålderdomshemmet i Nacka, åkte rulltrappa och tunnelbana. Från NK har jag fortfarande ett minne kvar – en silverfingerborg, som någon köpte mig som gåva.

På Skansen hade man på Bollnästorget byggt upp en scen åt oss som skulle föreställa en Rågö bröllopstuga, den hade golv, tak och tre väggar, framsidan var öppen. Här skulle vi uppträda. Hemma räckte ett rågöbröllop i tre hela dagar och firades både i brudens och brudgummens hem, här

kortades det ner och klarades av under tre dagar på några timmar. Söndagen den 17 juni blev första uppvisningsdag och senare fortsatte vi på tisdags- och onsdagseftermiddag, då ställde även Rågövännen Per Söderbäck upp och höll ett anförande om Rågöarna och brölloppsederna där, som han ju tidigare varit på ort och ställe och forskat i.

Dagarna gick fort och intrycken blev många, bl.a var vi på Radiotjänst där vi blev intervjuade och sjöng in modersmålets sång på grammofonskiva.

Som avskedsgåva fick vi en svensk flagga med orden : "Må den härefter vaja på varje rågöbröllop." Avskedsmiddagen åt vi på Högloftet på Skansen. Det drog ut på tiden och man var tvungen att kontakta Kalevipoeg så att den fick invänta oss. Det blev sena kvällen innan vi var ombord på väg hemåt. På Radiotjänst hade man lovat spela upp vår insjungna grammofonskiva så att vi själva kunde höra den när vi var hemma igen, men förseningen med Kalevipoeg gjorde, att tiden blev knapp, vi hann dock landa i Lillby och så for hela skaran i språngmarsch till närmaste radio hos Lillby Börs och vi hann fram precis för att höra oss sjunga : "Hur härligt sången klingar..."

Detta är vad jag minns av resan efter 55 år. Vem kunde då ana, att alla vi rågöbor och övriga estlandssvenskar tio år senare skulle vara bosatta i Sverige och att nu Rågöbornas danslag härifrån skulle göra en resa över i motsatt riktning för att där uppvisa våra gamla danser.

Jag hoppas, att vi i nästa Kustbon ska få höra om den resan.

Ingeborg Andersen

Som av en händelse

Året är 1901. I tre av de grå gårdarna i Borrby föds detta år tre gossebarn, som alla av någon anledning får namnet Johan i dopet. Det hände för så länge sedan, att Ormsöbönderna ännu inte fått möjligheten att köpa sig fria från arbetsplikten på Godset, "Hoe". Detta skulle ske först 1905.

Den förste parveln föddes i Blesgådn och bar familjenamnet Storholm, den andre föddes i Andosgådn som äldste son till Urbas-Anders och hans hustru Maria och bar familjenamnet Ahlström och den tredje och yngste föddes i Stasgådn och bar familjenamnet Nyman. De tre var lekkamrater, skolkamrater, läsbröder, rivaler och goda vänner. Alla tre var söner till jordbrukare och fick från unga år delta i slitet med jorden. Man fiskade till husbehov eller för förtjänsten, vilket om möjligt var ett ännu värre slit än åkerbruket. Man sågs på vägen till eller från slätter och höbärgning i de paradisetts förgårdar, som var byns ängar.

Den gångna vintern inträffade det märkliga, att alla tre fick lämna jordelivet inom loppet av tre månader. Den äldste, Blesn, blev kallad först, sedan kom turen till den näst äldste, Andosn och till sist kom turen till den yngste, Stasn.

Den by de fick lämna för en mansålder sedan finns inte längre. Ändå undrar jag, om inte tre parvlar vandrar barfota i landsvägsdammet någonstans just nu. De stojar på ett språk, som får främlingen att spetsa öronen. De känner inte doften av nyplöjd åker, hör inte fågelsången, ser inte glitterhavet i fonden, som kan blända barnaögat. Allt är självklart, hemmavant, en del av dem själva. För alltid.

En fjärde Johan med efternamnet Ahlqvist var född i Hullo 1902. Han var bosatt på Martesgådn i Borrby och avled inom samma kvartal som de tre ovan nämnda.

SAM

En hälsning från Tisdagsträffen.

Här har rätt frid och fröjd som vanligt. Nu blir det en paus i knåpanDET fram till **den 3 oktober kl. 18.00**, då är det dags igen att plocka fram garn och stickor eller nål och tråd för vidare aktiviteter i vår kära samlingslokal på **Vikingagatan 25**. Då hälsas alla, både unga och gamla välkomna igen av *Gamla gardet*.

Rättelse

I bilagan till föregående Kustbon har vad gäller arkivgruppens och bygderådets verksamhetsberättelser en beklaglig omkastning skett av texten. Här nedan följer texten i sin korrekta utformning.

Sammandrag av arkivgruppens verksamhet år 1988

Arkivgruppen har under vinterhalvåret - som regel - arbetat en dag i veckan och haft sex protokollförda sammanträden. Under sommarmånaderna har verksamheten bestått i enstaka ströddagar, allt efter behov.

- Bygdeföremålen är nu registrerade, främst i en förteckningslista där givarens namn, inlämningsdag och hemort anges och varje föremål benämns på ortens dialekt och på rikssvenska. Som komplement till förteckningslistan finns också upprättat ett särskilt kartotek där varje föremål beskrivs mer detaljerat till form, material och användningsområde. Några "nya" saker har under året kommit in.

- Textilierna är liksom bygdeföremålen registrerade i en förteckningslista och i ett kartotek. Under året har ytterligare olika klädesplagg kommit in. Mycken omtanke, tid och möda ägnas åt registrering/beskrivning och förvaring/skötsel av dessa unika saker från en svunnen tid.

- Biblioteket är öppet för utlåning i likhet med andra bibliotek. Vi har fått värdefulla tillskott genom donationer. Svio-Estonica-serien har sålunda kunnat bli komplett med 20 band, utgivna under åren 1934 - 1971. Så även med 23 årgångar gamla Kustbon utgivna i Estland åren 1918 - 1940. Komplettering/kopiering pågår.

- Arkivaliepärmor: efter pågående inventering av innehållet förses varje pärm med innehållsförteckning.

- Film(kopia) "Österblomsdöttrarnas Ormsöresa sommaren 1936", som fanns i 4 st kortare filmrullar, har vi nu sammanfogat till ett band med ca 35 minuters speltid. En 5:e mindre filmrulle benämnd "Prolog" som belyser L.J. Österbloms barndomshem och hembygd, är inte med på det stora bandet.

- Färgdianegativ 17 st. (Schlichting) estlandssvenska och estniska folkdräkter har SOV emottagit från Ain Sarv som gåva.

Vi har...

- deltagit i uppmonteringen av Erik Schmidts tavla "Flykten från Estland" på väggen i SOV - lokalen (Vikingagatan 25 i Stockholm.)

- i samma lokal satt upp en förminskad kopia av hans stora berömda konstverk: altartavlan i kyrkan på Mallorca.

- byggt ett väggfast väggalbum med 40 blad innehållande 240 fotografiförstoringar 30 x 40 cm, tagna i Estland före avflyttningen till Sverige. Flertalet är från svenskbygderna.

- snickrat en pall med två stegplan, för att underlätta arbetet - åtkomligheten - i brandsäkra förvaringsskåpet.

- installerat en TV-apparat - i ett "speci-alskåp" - främst för visning av videofilmer. Här ingår även el-installation.

- samlat in/skaffat böcker, både svenska och estniska till "Samfundet för Estlandssvensk Kultur" i Estland. En första sändning har redan gått till bestämmelseorten. Bokinsamlingen fortsätter för samma ändamål.

- deltagit i registreringsarbetet med in-tresseanmälningarna för resor till Estlands svenskbygder sommaren 1989.

Videofilmer inspelade under år 1988

1. *Johan Landmans resa till Ormsö aug. 1987* Inspelad av H. Selin (från foton)
2. *Öppet hus i SOV-lokalen 19 april (SONG + Arkivgr.)* H.Selin
3. *Vid Singö kyrka pastor Lars Sundin, Thomas Lorentz, Tomas Dreijer och hemma hos Henrik o Mina Berensson i maj månad.* H. Selin
4. *Erik Schmidt överlämnar sin tavla "Flykten från Estland" till SOV 22 okt.* H. Selin
5. *Nuckö-dagen den 29/30 juli i Estland.* Samf. f. Estl. sv. Kultur.
6. *Sven Nyberg besöker sin far Johan Nyberg på Ormsö i nov. månad.* Anneli Jonasson (från TV-sändning)

Hans Selin

Bygderådets verksamhet under 1988

Bygderådet har varit samlat en gång under året. Medlemmarna har ofta haft tel.kontakt med varandra angående verksamheten, samt träffats och arbetat på SOV med olika uppdrag.

Negativ - diabilder och kontaktkopior, som finns i arkivet har kontrollerats och avprickats mot varandra. Det gäller orterna Korkis - Vippal, Nargö - Reval, Runö och Rågöarna.

Inventering av böckerna som finns hos SOV har utförts.

Videofilmning har utförts, med Mina och Henrik Berensson på Singö, samt med f.d. prästen Lars Sundin. Denne har tjänstgjort många år på ön, och lärt känna runöbor väl.

Dialekt- och Folkminnesarkivet i Uppsala har kontaktats beträffande kopiering av Nils Tibergs ordbok. Arbetet med kopieringen "mikrofiche" är planerat att påbörjas under 1989 och sker genom ULMA.s försorg.

Sammanställandet av materialet till "Birkasboken" pågår.

Bygderådet skall fortsätta med att samla material och uppgifter, samt medverka till videofilmning, för att den estlandssvenska kulturen skall bevaras.

Tomas Dreijer

SKÄNK LOTTERIVINSTER!

Till årets lotteri på hembygdsdagen behöver vi vinster!

Har du något att skänka, t.ex hemmagjorda föremål eller en slant till inköp av vinster?

Lotteriet är i år särskilt behjärtansvärt, eftersom behållningen går till restaurering av gamla kulturbyggnader i Estlands svenskbygder.

Lämna in dina bidrag till SOV:s expedition eller sätt in slanten på postgiro 35 13 11-6 under meddelande "lotterivinst" senast den 17 augusti.

Vi tackar på förhand för alla bidrag!
Styrelsen

Förtydligande

I Kustbons decembernummer 1988 finns på sid 25 ett foto - "Ormsöflicka i sin dagliga gärning".

På ställda frågor svarar vi att det är flickan från Borrby Norjsa.

"Den svenske turisterna" - Per Söderbäck fotograferade henne i slutet av 30-talet, på Hokabackarna, när hon - Gertrud Lilja - med "dingelasset" från föräldragården var på väg till familjens lilla jordlott nedanför kyrkan. Som fru Hallstenson bor Gertrud nu i Stuvsta utanför Stockholm.

Hugo Mickelin

KUSTBON

ORGAN FÖR
ESTLANDSSVENSKARNA I SVERIGE

INNEHÅLLSFÖRTECKNING 1984—1988

Utgivare	Svenska Odlingens Vänner
Ansvarig utgivare	Thomas Lorentz
Redaktör	Edvin Lagman
Redaktionssekreterare	Hugo Mickelin
Redaktionskommitté	mars 1984, Tomas Dreijer, Göran Treiberg juni 1984–september 1985, Tomas Dreijer, Göran Treiberg, Inger Söderlund december 1985–september 1987, Tomas Dreijer, Göran Treiberg december 1987, Tomas Dreijer

Historia

	År	Nr	Sid			
				Hur en hel bygd bröt upp eller "När fanen kom fräsande" av <i>Thomas Lorentz</i>	4	9
Ett tidsdokument från 1942 av <i>Elmar Nyman</i>	1984	1	3	Kertellbor till Ormsö. En fortsättning ... av <i>Jörgen Hedman</i>	1985	2 7
Rapport över svenska delegationens resa till Estlands svenskbygd jan–febr 1942 av <i>James Dickson, Gerhard Hafström, Carl Mothander</i>		1	4	En väckelserörelse bland estlandssvenskarna på 1700-talet. Del I av <i>Jörgen Hedman</i>	2	9
Några drag ur Dagös historia under den svenska tiden 1563–1710 av <i>Jörgen Hedman</i>		1	12	"Dag för dag". Ur <i>Lydia Pöhls dagbok</i>	2	18
Sista mantalsuppgiften från Ormsö under svensk-tiden av <i>Jörgen Hedman</i>		2	12	Nargö av <i>Edith Svensson f. Holm</i>	3	3
Den inre historien av <i>Edvin Lagman</i>		3	2	"Dag för dag". Ur <i>Lydia Pöhls dagbok</i>	3	17
Bebyggelsens ålder på Ormsö, Nuckö och i Eyland av <i>Jonathan Lindström</i>		3	3	Långvarig stretan i uppförsbacke av <i>Viktor Aman</i>	4	4
Ormsö 1711. Ett vittnesmål från tiden för det stora nordiska kriget av <i>Jörgen Hedman</i>		3	4	En kort levnadsteckning ur minnets album av <i>Johan Gårdström</i>	4	13
På uddar och öar. Tankar kring estlandssvenskarnas vanskliga bosättning av <i>Viktor Aman</i>		4	5	En väckelserörelse bland Estlands svenskar på 1700-talet. Del II 1760-talet av <i>Jörgen Hedman</i>	4	16
				"Dag för dag". Ur <i>Lydia Pöhls dagbok</i>	4	23
				1690-talets hungersnöd på Ormsö av <i>Jonathan Lindström</i>	1986	1 4

av Nils Tibergs estlandssvenska ordbok	4	29
Gårdsnamnet Hertmansa av <i>Jonathan Lindström</i>	1988	1 12
"Om den estlandssvenska folkmusiken" En kommentar till en artikel i Kustbon 4/87 av <i>Bo Nyberg</i>	1	13
Språket - en gudasaga eller en gåva av stenåldersbarn av <i>Herbert Lagman</i>	3	12
"Vårt bästa arv" av <i>Edvin Lagman</i>	4	3

Hembygd

Lousningen på Holman å kourdu av <i>Arthur Ambrosen</i>	1984	1 8
Estlandssvenska bygder. Rågöarna (<i>Ur Allsvensk samling 24 maj 1932</i>)	1	18
Om sommaren den sköna av <i>Edvin Lagman</i>	2	2
Lotsning på Nargö, kompletterande uppgifter	2	6
Ormsö i mitt minne. <i>Ur Märta Nilsson Hammarins dagbok</i>	2	7
Upprop till alla Borbybor	3	13
En epsiod från Liivi herrgård av <i>Karin Boman-Pöldrov</i>	3	14
Att tvingas från hemmet av <i>Edvin Lagman</i>	4	2
En återblick av <i>Anders Stenholm</i>	1985	1 7
Tjärbränning på Ormsö av <i>Johan Engdahl</i>	1	16
Vad är det ...? av <i>Edvin Lagman</i>	2	2
Fädernas kyrka. Om Rosleps kapell av <i>Elmar Nyman</i>	2	3
Hembygdmuseet i "Ippsgården" av <i>Andreas Enggrön</i>	2	4
Konfirmationsminne av <i>Hans Selin</i>	2	17
Tro och sed i helg och söcken av <i>Edvin Lagman</i>	4	2
Om äldre tiders julfirande av <i>Johan Nymann</i> (<i>Ur kalender för år 1929 för svenskarna i Estland</i>)	4	9
Ölbrygging på Ormsö av <i>Johan Engdahl</i>	4	17
Minnen – tankar från en tidsperiod i mitt liv av <i>Alma-Christina Stenholm</i>	1986	2 15
Ett sommaräventyr av <i>Herbert Lagman</i>	2	22
Tillverkning och användning av träkärl av <i>Ingvald Dyrberg</i>	2	26
Svenska gymnasiet i Hapsal – än en gång av <i>Manfred Westerblom</i>	3	3
Från min Runösommar av <i>Gideon Danell</i>	3	24
Helgvägarna av <i>Edvin Lagman</i>	4	2
Helg firande på Rågöarna av <i>Andreas Enggrön</i>	4	6
Helg firande på Rågöarna av <i>Andreas Enggrön</i>	1987	1 10
Janne Thurmans Ormsöbesök av <i>Stig Appelgren</i>	1	18
En benådad stund på Nuckö strand		

av <i>Tore Gjötterberg</i>	2	12
En äventyrlig resa Runö-Stockholm av <i>Jakob Grahn</i>	2	13
Sant Marts och Katerfirandet på Rågöarna av <i>Andreas Enggrön</i>	3	13
Också ett julminne av <i>Sven Ahlström</i>	4	10
Vår sista säljakt från Nargö 1939 av <i>Verner Luther</i>	1988	1 9
Kring konkreta uppgifter av <i>Edvin Lagman</i>	2	2
Solförmörkelsen på Ormsö 1914 av <i>Jonathan Lindström</i>	2	5
Minnesbilder från mina barndoms- och ungdomsår hemma i Sviby av <i>Alma-Christina Stenholm</i>	2	16
Några dagar av <i>Edvin Lagman</i>	3	13
När monumentet vid Nuckö kyrka byggdes av <i>Mathias Pelmas</i>	4	22
I skolan i Hapsal av <i>Mathias Pelmas</i>	4	23
Kyrklig ungdom på besök hos Estlands svenskar (<i>Ur Hufvudstadsbladet.</i>)	4	24

Föreningsverksamhet och sammankomster

Runökväll av <i>Thomas Lorentz</i>	1984	1 15
Rågöbornas luciafest av <i>Hugo Mickelin</i>	1	18
Tisdagsträffen av <i>I A-n</i>	2	13
Upprop – kallelse till träff	2	13
Årsmötet 1984 av <i>Algot Brun</i>	2	14
Rågökvällen av <i>Ingeborg Andersen</i>	2	15
Borbybor från Ormsö på 40-årsträff av <i>Monica Ahlström</i>	2	18
Sommarsamling S.O.V:s 75-årsjubileum av <i>Harry Osbornson</i>	3	6
40 år efter uppbrottet – en estlandssvensk sammankomst av <i>Arnold Lindgren</i>	1985	1 10
Nargö-Revalkväll i Eesti Maja av <i>Seija Luther</i>	2	13
S.O.V:s årsmöte 20 april 1985 av <i>Inger Nemeth</i>	2	14
Första Borbyträffen i Sverige av <i>Sven Ahlström</i>	2	16
Tisdagsträffen av <i>Pöhls-Ingeborg</i>	2	16
Sommardagarna av <i>Edvin Lagman</i>	3	2
Estlandssvenskarna i Immanuelskyrkan i Stockholm av <i>Thomas Lorentz</i>	3	8
Ölbyträff av <i>Agnes Callenmark född Dans</i>	3	19
Upprop till Kärrslättborna	3	19
Svibyträff av <i>Anders Stenholm</i>	1986	1 11
Hälsningsanförande på Kärrslätt-träffen 23 nov 1985 av <i>H.S</i>	1	14
Kärrslätt-träff 23.11.1985 av <i>Gun-Britt Löwgren</i>	1	15
Minne från träff av i Sverige levande Ormsö- bor födda 1919 av <i>en Johan som var med</i>	1	16

Det gångna och det närvarande i förening av <i>Edvin Lagman</i>	2	2
Sammankomst om det estlandssvenska kultur- arvet av <i>E.N.</i>	2	11
Nuckökvällen av <i>Algot Brun</i>	2	16
S.O.V:s årsmöte 19 april 1986 av <i>Inger Nemeth</i>	2	17
Svibyträffen av <i>Alma-Christina Stenholm</i>	2	19
Två föredragshållare på hembygdsgdagen i år Svante Lagman av <i>Tiia Derblom-Andersson</i>	2	23
Manfred Westerblom av <i>Thomas Lorentz</i>	2	24
En lyckad sommarfest av <i>Thomas Lorentz</i>	3	20
Kärrslätt-träff 1 mars 1986 av <i>Göran Pettersson</i>	3	21
Träff med Rickulbybor av <i>Hjalmar Stenberg</i>	3	22
Från estlandssvenskarnas kyrkodag av <i>Rita Rosen-Holmberg</i>	4	20
Estlandssvenskt från förra seklet av <i>H.M.</i>	4	22
Borrbyträff nr II av <i>S.E.</i>	1987	1 16
Årsberättelse	1	19
Rapport beträffande Bygderådets verksamhet under 1986 av <i>Tomas Dreijer</i>	1	20
Sammandrag av arkivgruppens verksamhets- år 1986 av <i>Algot Brun</i>	1	21
Årsmötet 1987 av <i>Manfred Hamberg</i>	2	18
Rickul-Bakveldesträffen av <i>Inger Nemeth</i>	2	20
Estlandssvensk bygdekväll Korkis-Vippal av <i>Hugo Mickelin</i>	2	21
Rapport från tisdagsträffen av <i>I A-n</i>	2	24
Hembygdsgdagen i år	3	10
Att organisera en träff (Enbyträff) an <i>Alexander Zeisig</i>	3	19
Enbyträffen av <i>Evy Tui-Norrberg</i>	3	20
Skolträff Bergsby av <i>A.T.</i>	3	21
Till Svibyborna av <i>H.M.</i>	3	21
Estlandssvenskarnas skolstad – Hapsal av <i>Edvin Lagman</i>	4	2
Uppskattad kyrkodag av <i>Elmar Nyman</i>	4	21
Skolfirandet fortsätter av <i>H.M.</i>	4	21
Hullo-träff av <i>John Engdahl</i>	4	30
S.O.V:s årsberättelse m.m.	Bilaga i 1988	1
Rågöbornas Luciafest av <i>Tomas Dreijer</i>	1	14
Borrbyträffen av <i>S-E Ahlberg</i>	1988	1 15
Glimtar från S.O.V:s årsmöte av <i>Hugo Mickelin</i>	2	11
Årsmötet enligt stadgarna	2	12
Rickul-Bakveldesträffen av <i>Inger Nemeth</i>	2	14
Rapport från Tisdagsträffen av <i>Ingeborg An</i>	2	14
Öppet hus i S.O.V:s lokal av <i>Ingeborg Andersen</i>	2	15
Svibybornas festliga eftermiddag av <i>H.M.</i>	2	15
Ett varmt tack till Alfred Luks m.fl bidragsgivare av <i>Thomas Lorentz</i>	2	17
Hapsal-gymnasiets 70-årsjubileum av <i>Hugo Mickelin</i>	3	23
Nargöträff av <i>Lena Dahlerus</i>	4	10
Rickul-Bakvelde - lyckad utställning av <i>E.L.</i>	4	20
Kyrkodagen 1988 av <i>Brigitta Magnéli-Lorentz</i>	4	26

Litteraturanmälningar

Fängslade estniska essäer (Herbert Salu, Kihutav troika – Den framstormande trojkan) <i>Anmälan av Edvin Lagman</i>	1984	1	17
Estniskan och dess anförvanter (Valev Uibopuu, Meie ja meie hõimud – Vi och våra frände- stammar) <i>Anmälan av Edvin Lagman</i>		3	14
Estland – ockuperat och koloniserat av Agu Kriisa <i>Anmälan av Huga Mickelin</i>	1985	1	19
De estlandssvenska dialekterna utforskas i Estland		1	19
Polens forna minoriteter (Alvin Isberg, Kyrkopolitik och nationalitet) <i>Anmälan av Sten Carlsson, ur Sv. D.</i>	1986	1	7
Målaren från Nargö (Einar Sanden, The painter from Naissaar) <i>Anmälan av E.L.</i>		1	8
Estnisk mat av Ellen Roosme. <i>Anmälan av E.N.</i>		1	10
Yxa och bål (Olof Fahlén, Dömd till yxa och bål, samma förf. Eldens återsken) <i>Anmälan av Edvin Lagman</i>	1987	1	17
Estlandssvenskar minns, utg. av S.O.V. <i>Anmälan av Edvin Lagman</i>		2	2
Estland i gången tid och nutid (Vello Pekomäe, Estland genom tiderna) <i>Anmälan av E.L.</i>		2	19
En bok om de finsk-ugriska folken och deras språk. (Valev Uibopuu, Finnougrierna och deras språk) <i>Anmälan av Edvin Lagman</i>	1988	1	18
Om bröllopsmelodier från Rågöarna (Bo Nyberg, Namensläika) <i>Anmälan av Styrbjörn Bergelt</i>		2	8
Mageriita sökaren. (Valev Uibopuu, Lademed – Skikten) <i>Anmälan av Herbert Lagman</i>		2	21
William Tomingas redivivus (Alvin Isberg, Med demokratin som insats – Politiskt konstitutionellt maktspel i 1930-talets Estland) <i>Anmälan av Rein Marandi</i>		3	10

Musikanmälningar

Bröllopslåtar och andra dansmelodier i originalinspelningar. <i>Anmälan av Bo Nyberg</i>	1988	1	17
---	------	---	----

Lyrik

Första slätterdagen av <i>Sven Ahlström</i>	1984	2	1
---	------	---	---

40 år av <i>Arnold Lindgren</i>	2	6	Alvin Isberg – teologie hedersdoktor i Lund av <i>E.L.</i>	2	11
Rågö i dag av <i>Arnold Lindgren</i>	3	10			
"Äitt båns koildsben" av <i>Elmar Nyman</i>	1985	4	12	Utexaminerade från Svenska gymnasiet i Hapsal	1987 2 19
"Äibo-dansläik". Rågödanslek av <i>Irene Sydman</i>	1986	1	10	Förteckning över estlandssvenskar och personer med estlandssvensk anknytning utexaminerade från Läänemaa Ühisgümnaasium i Hapsal	2 20
Bill å Blacken av <i>Sven Ahlström</i>	2	25			
Högsommarnatt på Dagö av <i>Nils Tiberg</i>	3	15			
Ramsa på Nuckö-svenska	3	17			
Hapsalresan. En slädfärd "eve Häsolisin" av <i>Sven Ahlström</i>	3	24		Sjöräddningsbelöning till Henrik Berensson av <i>T.D.</i>	2 24
Tystnaden av <i>Elvine Luther</i>	4	22		Förteckning över estlandssvenskar som gått i Tööstuskool i Hapsal 1938–43	3 24
Rymden av <i>Elvine Luther</i>	4	24		Åke Tegelberg har avlagt odontologie doktorsexamen	1988 1 18
Aftonsång av <i>Sven Ahlström</i>	1987	4	16		
Du som härlig ställde. Folklig koral	4	36		Thomas Moll ledamot av Sveriges Advokatsamfund av <i>H.M.</i>	1 18
Theseus Morgonmyt av <i>Edvin Lagman</i>	1988	2	21		
Detta är landet av <i>Pär Lagerkvist</i>	3	28		Stipendium till Erik Schmidt	4 12
Jul opa Ormse av <i>Andos-Sven</i>	4	32			

Från det ockuperade Estland

Bemärkelsedagar

Gerhard Hafström 80 år av <i>Viktor Aman</i>	1984	1	7
Karl Boman 80 år av <i>Elmar Nyman</i>		1	16
Estlandssvensk hundraåring. Mina Strömfelt av <i>Tomas Dreijer</i>		1	22
Karl Alun 98 år	1985	2	17
Agnes Hermansson 80 år av <i>Thomas Lorentz</i>		4	22
Sten Karling 80 år av <i>E.L.</i>	1986	1	5
Andreas Stahl 90 av <i>Elmar Nyman</i>	1988	3	14
Emma Johansson 80 år av <i>T.D.</i>		4	28

Utbildning, utnämningar, tjänster m.m.

Ivar Poëll assessor i estniska kyrkan i exil av <i>H.M.</i>	1984	1	17
Exilestniskt hederspris till Svante Jakobsson av <i>Hugo Mickelin</i>		2	12
Professorn – författaren – poeten Lars Huldén har fått 1984 års Dan Andersson-pris av <i>H.M.</i>		3	14
1984 års musikstipendium från Lembit Tuuliks minnesfond till Viveca Mickelin av <i>H.M.</i>		3	15
Estlandssvensk hedersdoktor, Harald Derblom av <i>T. D-A</i>	1986	1	7

Om förbindelsen Ormsö-fastlandet vintern 1984, om dagens "baron" på Ormsö och något annat av <i>H.M.</i>	1984	2	13
Till Tallinn av <i>Vivi Drie</i>	1985	3	12
Strövvägar på Ormsö. Ur Eesti Loodus, nov 1984 av <i>Ants Varblane</i> i övers av <i>Hugo Mickelin</i>		4	20
Rikssvensk besöker Estland av <i>Martin Ringmar</i>	1986	1	20
Antalet innevånare i Estland 1 jan 1987	1987	3	25
Grannland Estland <i>Hugo Mickelin</i>	1988	1	16
Ny estlandssvensk förening i Hapsal av <i>Hugo Mickelin</i>		2	14
Renässans av <i>Edvin Lagman</i>		3	2
Nya estlandssvenska kultursamfundet i Hapsal av <i>Hugo Mickelin</i>		3	16
Rikssvenskt besök i Hapsal och på Ormsö. <i>Ur en artikel i Läänlane</i> av <i>Margus Välja</i>		3	17
Rättelse angående besök på Ormsö av <i>Johannes Pihlman</i>		3	19
Nucködagarna den 30 och 31 juli 1988 i Estland av <i>Alexander Zeisig</i>		4	13
Befrielsens Herre i Nuckö kyrka av <i>Sven Arne Flodell</i> . Ur Hufvudstadsbladet 19.8.1988		4	15
Estlandssvenskarna. <i>Anförande av v.ordf. i Samfundet för Estlandssvensk Kultur, Maido-Mati Limbak. Övers av Edvin Lagman</i>		4	17
Monumentet (vid Nuckö kyrka) byggs upp igen?		4	23
Ormsö nu och då av <i>Hugo Mickelin</i>		4	25

Redaktionellt

Tävlingstiden ute (ungdomstävlingen)	1984	1	17
Permanent ungdomsavdelning av <i>Seija Luther</i>		1	17
Kustbon i Sverige 1944-1984 av <i>Hugo Mickelin</i>		2	19
Pristagarna i den estlandssvenska ungdomstävlingen av <i>Inger Nemeth</i>		3	8
Blickar tillbaka – och framåt av <i>Thomas Lorentz</i>	1985	1	2
Ett tack och välkommen! av <i>T.L.</i>		1	17
Sommarlov. Ang. montrarna på Vikingagatan av <i>I-g</i>	1986	2	24
Upprop till Kustbons läsekrets		4	23
Rågöbor-äibofolk		4	24
S.O.V:s bibliotek	1987	1	17
Upprop ang. bygdeföremål		2	24
Upprop ang. melodier		2	24
En epok i Kustbons historia till ända av <i>Thomas Lorentz</i>	1988	4	2
Till estlandssvenskar och andra intresserade		4	20

Överflyttningen

Efter upprottet av <i>Arnold Lindgren</i>	1984	2	3
Rättelse till ovanstående artikel		3	13
Flykt från Enby av <i>Anders Stenholm</i>		4	12
Då rågöborna måste lämna sina hem av <i>Ingeborg Pöhl-Andersen</i>		4	15
En flykt från Vippal över Finska viken av <i>Manfred Nyman</i>		4	20
Flykten från Ramsholm, Nuckö i Estland av <i>Alexander</i>		4	24
Den sista flyktingtransporten av estlandssvenskar till Sverige av <i>Hilda Alun-Elenbo</i>		4	26
Estlandssvenska öden. Anlända till Sverige 1940-44 av <i>Hugo Mickelin</i>		4	29
Myter och verklighet kring estlandssvenskarnas återinvandring till Sverige av <i>Elmar Nyman</i>		4	31
Gerhard Hafström och återinvandringen av <i>Elmar Nyman</i>	1985	4	8
Berättelse om en resa av <i>Herman Lindström</i>	1988	2	18

Estlandssvenskarna i Sverige

Minnesvärda händelser av <i>Edvin Lagman</i>	1984	1	2
Einbybo i Hötorgshallen – Rudolf Mitman av <i>H.M.</i>		2	12

1945 års S.O.V-stadgar – ett upplysande tidsdokument av <i>Elmar Nyman</i>	1985	1	3
Ormön – en bit Odensholm av <i>Hjalmar Stenberg</i>	1986	4	19
Estlandssvenskar i Sveriges folkmängd av <i>H.M.</i>	1988	1	20
Där våra fäder sova av <i>Elmar Nyman</i>		3	15
Estlandssvenska åldringar i Sverige av <i>Hugo Mickelin</i>		4	6

Estlandssvenskar utomlands

Stort sakralmöleri. Altartavla av <i>Erik Schmidt</i> av <i>E.L.</i>	1984	3	10
Ett resebrev från Nordamerika av <i>Arne E. Thomson</i>	1987	3	15
Hapsal-skolträff i Vancouver, Canada 1987 av <i>H.M.</i>		3	22
Mallorca – Holman i Medelhavet av <i>Edvin Lagman</i>		4	8
Ett besök i tsarens stad av <i>Inger Nemeth</i>	1988	2	19

Esterna i Sverige

Eduard Tubins Symfoni nr 2	1984	1	17
Konrad Veem hyllas på 70-årsdagen med gudstjänst		1	17
Bidrag till tidskrifter av <i>H.M.</i>	1987	3	23
Esterna i Sverige av <i>Hugo Mickelin</i>	1988	3	24

Krigsminnen

Alfred Mählbergs dagbok	1984	1	20
Skräcknätter i Helsingfors 1940-44 av <i>Runar Grenfeldt</i>	1985	3	15
Jul i arbetslägret av <i>Herbert Lagman</i>	1986	4	7
Vem var estlandssvensken på Hangöfronten 1941? av <i>Stig Appelgren</i>	1987	4	32
Estlandssvensken på Hangöfronten 1941 av <i>Stig Appelgren</i>	1988	1	19

SONG – ungdomsavdelningen

Permanent ungdomsavdelning av <i>Seija Luther</i>	1984	1	17
SONG – ungdomsavdelningen av <i>Seija Luther</i>	1985	1	14
Till Tallinn av <i>Vivi Drie. Första-pristagaren i SONG:s ungdomspristävling berättar om sitt pris</i>		3	12
Första året för Svenska Odlingens Vänners nya generation SONG av <i>Inger Nemeth</i>	1986	4	21
SONGS:s temadag i gammaldags tecken av <i>Inger Nemeth</i>	1987	1	14
SONGS:s lyrikgrupp	1987	1	14
Lyrikvänner/versmakare av <i>Einar Hamberg</i>		3	18
SONGS:s lyrikgrupp		3	18
SONGS:s temadag av <i>Lena Björk</i>		4	25

Ester utomlands

Esto 88 av <i>H.M.</i>	1987	3	22
------------------------	------	---	----

Finlandssvenskarna

Svenska dagen hos finlandssvenskarna i Stockholm med omnejd av <i>Hugo Mickelin</i>	1986	4	22
Finlandssvensk vecka på Skansen av <i>H.M.</i>		4	25
Finlandssvenskarna i Musikmuseet i Stockholm av <i>H.M.</i>	1987	2	23
Finlandssvensk glad invasion i Stockholm av <i>Hugo Mickelin</i>		3	11
Finlandssvenskarnas Svenska-Dagenfest i Stockholm av <i>Hugo Mickelin</i>		4	31
Svenska dagen av <i>Stig Appelgren</i>	1988	4	26

Personalia

1984 års kulturstipendium till <i>Edvin Lagman</i> av <i>Elmar Nyman</i>	1984	2	10
50 års arbete för estlandssvenskarna. Om <i>Gerhard Hafström</i> av <i>Stig Appelgren</i>		3	2
Om <i>Karl Pikners</i> sällsamma öden av <i>Gösta Cronvall</i>	1985	1	13
<i>Elmar Nyman</i> , estlandssvensk kulturstipendiat 1985 av <i>Edvin Lagman</i>		2	10
Liten intervju med <i>Nils Danell</i> av <i>Tiia Derblom-Andersson</i>		2	12
<i>Viktor Aman</i> , estlandssvensk kulturstipendiat 1986 av <i>Elmar Nyman</i>	1986	2	10

<i>Herbert Lagman</i> , estlandssvensk kulturstipendiat 1987 av <i>Elmar Nyman</i>	1987	1	11
<i>Per Wieselgren</i> , 1988 års estlandssvenska kulturstipendiat av <i>Edvin Lagman</i>	1988	1	4
1989 års kulturstipendium till <i>Hugo Mickelin</i> av <i>Elmar Nyman</i>		4	7

Konstutställningar

Tavlor i Linköping. Utställning av <i>Edvin Lagman</i> . Anmälan av <i>Olof Fahlén</i>	1984	1	19
Förnämlig utställning. Baltiskt silver på Estival 80	1986	1	17
Emaljkonst av <i>Roslepflicka</i> , <i>Inga Porras</i> f. <i>Brunberg</i> . Anmälan av <i>Einar Hamberg</i>	1987	4	28
<i>Erik Schmidt</i> i Stockholm. Konstutställning med rikt skiftande motiv. Anmälan av <i>Edvin Lagman</i>	1988	4	9

Religiösa betraktelser

"Betlehem helt nära är" av <i>Sigfrid Hoas</i>	1985	4	11
--	------	---	----

Gammalsvenskby

Svenskbygårdens tillkomst av <i>Gustav J:son Kotz</i>	1987	2	9
Svenskbydagen. En traditionsmättad högtid av <i>Thomas Lorentz</i>		3	17
Härliga Dnjepr-flod! av <i>Sigfrid Hoas</i>		4	2
Svenskbyborna förr och nu av <i>Emil Hoas</i>	1988	2	10

Övrigt

<i>Konrad Veem</i> 70 år hyllas med gudstjänst	1984	1	17
Ett gammalt konfirmandfotografi av <i>Svante Jakobsson</i>	1985	3	20
Minnesgåva för estlandssvensk forskning		4	19
Ett konfirmandfotografi 1903		4	24
Betraktelse på nyårsafton 1985 av <i>Rita Norrman</i>	1986	1	16

Gamla mått och vikter, svenska, engelska och amerikanska av <i>H.M.</i>	1988	1	21
En sentida försvarare av Päts samhällssystem av <i>Alvin Isberg</i>		4	21
Genmäle av <i>Rein Marandi</i>		4	21

Jag minns Viktor Voldemar Jürgensman av <i>H.M.</i>	1	18
Agneta Koinberg in memoriam av <i>Maj-Britt Koinberg-Eriksson</i>	2	22
Harald Svensson Rösbäck. Minnesord av <i>Edvin Lagman</i>	3	22
Till minne av Tage Sköld av <i>Elmar Nyman</i>	3	22
Anna Söderbäck. Minnesord av <i>Edvin Lagman</i>	3	23
Jakob Koit. Minnesord av <i>Jörgen Hedman</i>	4	28

Dödsfall och minnesteckningar

Henrik Lorentz. Till 100-årsminnet av en märkesman på Runö av <i>Agnes Hermansson</i>	1984	1	14
Till minne av Peter Grahn av <i>Carl Tydén</i>		1	21
Mina Strömfelt avliden av <i>Tomas Dreijer</i>		1	22
Till minnet av Alfred Heldring av <i>Viktor Aman</i>		2	11
Till minnet av Herman Marcus av <i>Ivar H. Poëll</i>		2	20
In memoriam Märta Nilsson Hammarin av <i>Hugo Mickelin</i>		2	20
Sigfrid Hoas – präst och ledare för svenskbyborna av <i>Gustaf Muthas</i>		3	11
Till minnet av Hilda Rätsep av <i>Elmar Nyman</i>		3	12
Olav von zur Mühlen död av <i>Elmar Nyman</i>		3	13
Ivar Poëll – till minne av <i>Elmar Nyman</i>	1985	1	5
Minnesord över Arthur Johanson av <i>Edvin Lagman</i>		2	11
Kyrkoherde John Lindström till minne av <i>Elmar Nyman</i>		3	10
Till minnet av John Lindström av <i>Agnes Hermansson/Olsson</i>		3	11
Till Gerhard Hafström. Minnesord av <i>Edvin Lagman</i>		4	3
Ingeborg Mikhelson till minne av <i>Alma-Christina, Ingeborg, Maria</i>		4	23
Till minnet av Viktor Valfrid Pöhl av <i>Elmar Nyman</i>	1986	1	6
Karl Alun. Minnesord av <i>E.L.</i>		2	27
Till minnet av August Bergman av <i>Viktor Aman</i>		2	28
Till minnet av Voldemar Amberman av <i>Elmar Nyman</i>		2	28
Efraim Joel Dahl död av <i>J. Lindström</i>		2	29
Gustav Kotz avliden		2	29
Till minnet av Nils Danell av <i>Thomas Lorentz</i>		3	18
Till minnet av Richard Stahl av <i>Edvin Lagman</i>		3	19
Till minne av Edith Nordgren av <i>Henrik Melin</i>	1987	1	22
Till minnet av Manfred Westerblom av <i>Elmar Nyman</i>		2	11
Johan Lindström in memoriam av <i>Anders Stenholm</i>		2	24
Till minnet av Alexander Samberg - pedagogen – svenskhetsivraren av <i>Elmar Nyman</i>	1988	1	3
Till minnet av Sten Karling av <i>E.L.</i>		1	5

Illustrationer

Klinten, Lilla Rågö	1984	1	1
Röda Korsets hjälpdelegation 1942		1	3
Gerhard Hafström		1	7
"Brutu" Teckning av Arthur Ambrosen		1	10
"Eildkannu" Teckning av Arthur Ambrosen		1	11
Inga Bergholtz		1	13
Henrik Lorentz på väg till högmässa i Runö kyrka		1	14
Från 100-årsdagen av Henrik Lorentz födelse		1	14
Runökväll. Demonstration av kvinnodräkterna		1	15
Runökväll. Demonstration av mansdräkterna		1	16
Karl Boman		1	17
Alfred Mihlberg och Andreas Stahl		1	20
Mina Strömfelt		1	22
Löväng		2	1
Johannes folkskola i Stockholm		2	3
Förläggningen i Djursvik, Söderåkra		2	4
Några av dem som bodde i Djursvik 1945		2	5
Rågöbor vid Björkö-Arholma kyrka		2	6
Ormsö prästgård hösten 1930		2	7
Edvin Lagman		2	10
Alfred Heldring		2	11
Svante Jakobsson		2	12
Svibyfllickor i slätterarbete 1933		2	13
Monica Ahlström		2	14
Viveca Mickelin		2	14
Karta över Rågöarna		2	15
Här sjunges gamla ramsor från Rågöarna		2	16
Irene Pella, Alice Wiklund och Adele Svedberg		2	17
Borbybor på 40-årsträff		2	18
Herman Marcus		2	20
Märta Nilsson Hammarin		2	20
Vardagsdräkten på Nuckö (E.H. Schlichting)		3	1
Sankt Olovskyrkan på Nuckö		3	5
Edvin Lagman mottar årets kulturstipendium		3	7
Elmar Nyman talar på sommarsamlingen		3	7
Magnus Hamberg, tredjepristagare i ungdomstävlingen		3	7
Witta Lienhardt		3	9

Monica Ahlström och segraren i ungdoms- tävlingen Vivi Drie samt Elfrida Ekman	3	9	Bygden vi lämnade	4	31
Pristagarna och hederspristagarna	3	9	Bygden vi lämnade	4	32
S.O.V:s utställning	3	9	Bygden vi lämnade	4	33
Erik Schmidt i arbete med sin altartavla	3	10	Bygden vi lämnade	4	34
Erik Schmidts altartavla i Svenska Kyrkan i Palma de Mallorca	3	11	Mathias Westerblom	4	35
Sigfrid Hoas	3	11	Emil Sandström	4	35
Hilda Rätsep	3	12	Sigurd Curman	4	35
Olav von zur Mühlen	3	13	Gerhard Hafström	4	36
Estlandssvenskt collage	4	1	Carl Mothander	4	36
Aftonstämning vid Sviby	4	2	Ludwig Lienhard	4	36
Löväng i maj	4	3	Peter von Kleist	4	37
Bygata i Spithamn	4	3	Hjalmar Pöhl	4	37
I Hapsals slottsruin	4	4	Herman Marcus	4	37
Väderkvarn på Ormsö	4	4	S:t Mathias kyrka (Harju-Madise)	4	38
Karta över västra Estland	4	5	Ormsökvinnna	4	38
Rågstack	4	5	Nätgård, Rågöarna	4	39
Kärslätt på Ormsö	4	6	Estlandssvenskt collage	4	40
Fiskare på Rågö	4	7	Nargö fyrtorn	1985	1 1
Saxby båk	4	7	En hembygdsdag i Saltsjöbaden	1	4
Birkas folkhögskola	4	8	Ivar Poëll	1	5
Rådhusplatsen i Reval	4	8	Sista studentkullen vid Svenska gymnasiet i Hapsal 1943	1	7
Karta över Runö	4	9	Edvin Lagman och Anders Stenholm 1942	1	8
Runökvinnna på åkern	4	9	Svenska gymnasiet abiturientmärke	1	9
Runö nya kyrka	4	10	Från Rågö-Runöträffen 22 sept. 1984	1	10
Runöjala med besättning	4	10	Sådd	1	12
"Hamn" på Runö	4	11	Karl Pikner, Tynningö	1	13
Strandpromenaden i Hapsal	4	12	Från ungdomsavdelningens möte i jan 1985	1	14
Post-Hans på väg över Hapsalsjön	4	13	Tjärbränning på Ormsö	1	16
Slätter	4	14	Några S.O.V-funktionärer på studiebesök i riksdagshuset	1	17
Karta över Rågöarna och kusten	4	15	Birgitta Forssblad avtackas av Thomas Lorentz	1	17
Från Rågöarna	4	15	2 bilder från Sviby, Ormsö 1984	1	18
Rågöklint	4	16	Motiv från 1800-talets Reval	2	1
Slätter	4	16	Rosleps kapell	2	3
Tröskning med slaga	4	17	Rosleps kapell, interiör	2	4
Rågöbröllop	4	18	Rosleps kapell för några årtionden sedan	2	4
Strandmotiv från Rågö	4	19	Rosleps kapell i vanvård och vandalisering	2	4
Fiskebåten spelas upp	4	20	Rosleps kapell i Revals friluftsmuseum	2	4
Spithamn Kors Dan	4	20	Rågö hembygdsmuseum "Ippgården"	2	5
Fiskare vid sina båtar	4	21	Interiör från "Ippgården"	2	6
Gårdsidyll	4	22	Vid "Ippgården"	2	6
Ruinen av Padis kloster	4	23	"Spikan" vid museet	2	6
Nuckö kyrka	4	24	Dagöbild	2	7
Flyktbåt	4	25	Elmar Nyman	2	10
Från Nargö	4	26	Nils Danell	2	12
Ormsöbåten passerar Nya hamnen i Hapsal	4	27	Edith Svensson berättar om Nargö	2	13
Strömmingsfångst, Nargö	4	28	Inga Bergholtz blir hedersmedlem	2	14
Ormsöbor på bryggan i Gamla hamnen i Hapsal	4	29	Brigitta, Eva och Lena Lorentz samt Anders Westerberg	2	14
"Juhan" i Nya hamnen i Hapsal	4	30	Inger Nemeth	2	15
"Juhan" på väg in till Lidingö	4	30	Borrbybor på träff	2	16
Sigurd Curman och Folke Lindström väntar på bryggan	4	30	Konfirmander 1935 i S:t Olai kyrka, Ormsö	2	17

Fem generationer: Karl Alun, Hilda Elenbo, Kicki Jörgensen, Lene och Lennart Didriksson	2	17	Harald Derblom	1	7
Ormsö kyrka vid ärkebiskop Söderbloms besök 1922	2	19	Erik Schmidt i arbete med altartavlan för Svenska kyrkan i Palma de Mallorca	1	8
Ormsö - semesterparadiset	2	20	Maître Heuzé. <i>Porträtt av Erik Schmidt</i>	1	9
Ormsökvinna i trädgården	2	21	Pont Neuf i Paris. <i>Olja av Erik Schmidt</i>	1	9
Livoniae nova descriptio (den första kartan över enbart Livland)	3	1	Rågöungdomar	1	10
Karta över Nargö	3	3	Sviby hamn	1	11
Näten hänger på tork på Nargö	3	4	Från Kärrslätt-träffen	1	15
Fiskebåtar på stranden, Nargö	3	5	Hans Selin högtidstalar	1	15
Nargö fyr	3	6	1919 års kvinnor och män från Ormsö	1	16
Det första Schmidt-teleskopet	3	7	Dagösvenskar. <i>Efter en akvarell av E.H. Schlichting</i>	2	1
Interiör från Immanuelskyrkan i Stockholm	3	8	Magnushov	2	3
John Lindström	3	10	Karta över Röicks by	2	4
Reval	3	12	Dagökvinnor vid rågskörd. <i>Efter litografi av E.H. Schlichting</i>	2	5
S:t Olai och Tjocka Margareta	3	13	Röicks by. Bygatan	2	5
Alexander Nevskij-katedralen	3	13	Röicks by. Mickas-Kristjans gård	2	6
Revals domkyrka	3	13	Dans till säckpipa. <i>Efter litografi av E.H. Schlichting</i>	2	8
Svenska skolan i Reval	3	14	Altaret i Ormsö S:t Olai kyrka	2	9
Birgittinerklostret	3	14	Viktor Aman	2	10
Väderkvarnar i Hullo	3	17	Alvin Isberg	2	11
Alfred Granberg och Runar Grenfeldt	3	19	Från sammankomsten om det estlands- svenska kulturarvet	2	11
De församlade vid Ölbyträffen	3	19	Rågöbornas danslag uppträder	2	12
Ett gammalt konfirmandfotografi	3	20	Birkas folkhögskola	2	15
Hapsal. <i>Litografi av E.H. Schlichting</i>	4	1	Karta över Nuckö socken	2	16
Gerhard Hafström	4	3	Nuckö kyrkogård	2	18
Plöjning	4	4	Deltagare i Svibyträffen	2	19
Gerhard Hafström, Alma Pöhl och Ludwig Lienhard 1942	4	6	Slätter i Sviby 1929	2	20
I väntan på att "Juhan" skall kasta loss	4	6	Reval, Harju trepp	2	21
Det estlandsvenska ålderdomshemmet på Ramsö	4	7	Odenholm, bränningar	2	22
Ormsökvinna i lägret i Doverstorp 1944	4	7	Svante Lagman spelar tagelharpa	2	23
Jubileumssammankomsten Estlands Svenskar 25 år i Sverige	4	8	F.d elever vid Svenska gymnasiet i Hapsal	2	24
Johan Nymann. <i>Blyertsteckning av Nils Tiberg</i>	4	9	Laggkärl	2	26
'Gårdsinteriör	4	10	Verktyg för tillverkning av laggkärl	2	26
Interiör av Nuckö S:ta Katharina kyrka	4	10	Bilder från hembygdsdagen 1985	2	27
Johan Gärdström	4	13	Karl Alun med ättlingar	2	27
Några piar framför bönhuset i Rälby 1925	4	14	August Bergman	2	28
Julfest i Rälby söndagsskola 1939	4	15	Efraim Joel Dahl	2	29
SONG-häftet	4	18	Saxby fyr	2	30
Sviby strand	4	20	Ormsöidyll	2	31
Gammal gård på Ormsö	4	21	Ormsö kyrka	2	31
Dagmar Pettersson och Agnes Hermansson 1967	4	22	Bröllopsfölje i Hullo, Ormsö	2	32
Ingeborg Mihkelson	4	23	Stockholm 1650. <i>Kopparstick av von Hartmann</i>	3	1
Ett konfirmandfotografi från 1903	4	24	Svenska gymnasiet första avgångskull 1936	3	3
Avgångsklassen vid Höbringskolan 1939	4	25	Greve Folke Bernadotte och den första estlandssvenska studentkullen	3	5
Ovanstående skolklass 1985	4	25	"Kuursaal" i Hapsal	3	6
Hapsals slottsruin. <i>Litografi av E.H. Schlichting</i>	1986	1	Ormsöskuta. <i>Kopparstick från 1600-talet</i>	3	8
Estlandssvensk gårdsidyll	1	3	Anders Brossons bomärke	3	9
Sten Karling	1	5	Clement Oloffsons bomärke	3	10
Viktor Pöhl	1	6	Kvitto undertecknat av Anders Brosson 2 sept 1652	3	11

Kertell	3	12	Första spadtaget till Svenskbygården i Roma	2	9
Den sista svensktalande i Kärddla, Bisas Leno	3	13	Manfred Westerblom	2	11
Klockaren i Kärddla Vilhelm Tarning	3	13	Hapsalpromenadens båthamn	2	12
Familjen Villem Bisa	3	13	Runö fyr under ombyggnad och kassarm	2	13
Bomärken från Kertells 5 bondgårdar	3	14	Jacob Grahn, Fredrik Österman och Isak Dreijer	2	15
Köpu fyr torn på Dagö	3	14	Hugo Mickelin på Runö 1936	2	16
Gårdsport på Ormsö	3	17	Ett Runöbröllop 1938	2	17
Torupilli-Juhan blåser säckpipa	3	17	Thomas Lorentz kvartett sjunger	2	18
Nils Danell som högtidstalare på hembygdsgdagen 1985	3	18	Sven Olof Sahlin	2	19
Systemen Richard, Inga och Lennart Stahl	3	19	Från Rickul Bakveldets "Jutt-träff"	2	20
Från sommarfesten: Näten lagas	3	20	Edvin Lagman berättar på hembygdens mål	2	21
Här kardas, spinnes och snickras	3	20	Jörgen Hedman, Manfred Strickman, Rita Olep-Norrman, Thomas Lorentz, Lemit Pella och Osvald Pölluaed, som uppträdde på bygdeträffen	2	21
Deltagare i Kärrslätt-träffen	3	21	Stig Norrman och Torsten Åhbeck spelar låtar	2	22
Rickulbybor utanför Fruängsgården	3	22	Ormsö S:t Olai församlings prästgård vid slutet av 1920-talet	2	22
Runöbor i fiskebåtar	3	25	Johan Lindström	2	23
Gatubild från Runö	3	25	Runö, Limo "strandskval"	3	1
Predikstolen i Ormsö S:t Olai kyrka	4	1	Ivan den förskräcklige. <i>Efter samtida träsnitt</i>	3	3
Interiör av Svenska kyrkan i Reval	4	3	Gårdsdiagram för Ormsö, Nuckö och Eyland 1582–1600	3	4
Exteriör av Svenska kyrkan i Reval	4	4	Hackediagram för Ormsö, Nuckö och Eyland 1582–1600	3	5
Altaret i Svenska kyrkan i Reval	4	4	Karta över området kring Tompo	3	9
Huvudingången till Svenska kyrkan i Reval	4	5	Barkskeppet Pommern	3	12
Gatubild med Svenska kyrkan i Reval	4	5	"Kyrkbåt" från Åbo	3	12
Interiör från gammal stuga på Rågö	4	6	Blomsteruppvaktning för kungapar och presidentpar	3	12
Ölstänka från Rågö	4	7	Svenskbygården i Roma	3	17
Kvitto från Anders Brosson 1649	4	11	Harriet och Gustaf Buskas	3	17
Kvitto från Anders Brosson 1648	4	12	Föreningen Svenskbybornas emblem – Roma Klockstapel	3	17
Karta över norra Dagö m.m	4	15	Alexander Zeisig	3	19
Ängsmark i Källskogen	4	17	Dukat för fest på Enbyträffen	3	19
Manfred Westerblom	4	18	Unga och gamla på Enbyträffen	3	20
Thomas, Eva och Lena Lorentz, Udo Koplmaa och Pilvi Reinoja sjunger på hembygdsgdagen	4	18	Från Bergsbyträffens kryssning till Mariehamn	3	21
Voldemar Erkas med familj	4	19	2 bilder från Svibiggias "eftermöte" efter S.V.O:s årsmöte	3	21
Valter Erkas med sin fiskebåt från Odensholm	4	19	Ruinerna av Hapsals biskopsborg	3	25
Minnesplakett tillägnad fiskebåten från Odensholm	4	19	Sommarrestaurangen i Hapsal	3	25
Bilder från SONG:s temadag: Linberedning	4	21	Interiör från Nargö gamla kapell 1904	4	1
Svante Lagman gör "skuar"	4	21	Gymnasiebyggnaden i Hapsal	4	2
Runödräkten visas	4	21	Maria-kapellet på Nargö	4	3
Dansande Rågöflickor	4	24	Det nya kapellet på Nargö, byggt 1934-38	4	4
Slottsruinen i Hapsal	1987	1	Det förfallna kapellet på Nargö 1908	4	4
Karta över Bussbyområdet på Ormsö	1	4	Stourbien på Nargö	4	5
Bussbybonden Brus Ambrossons bomärke	1	6	Bis sleton	4	6
Godsets kvarn	1	6	Flygfoto över Bishamnen och Vallarna	4	6
Rågöstrand	1	10	Flygfoto över Bishamnen och Vallarna	4	7
Herbert Lagman	1	11	Soller på Mallorca	4	8
Karta över Dagö, Ormsö och Nuckö	1	12	'Erik Schmidt	4	8
Borrbyträffens Luciatåg	1	16	Brunnen på Ca'n Barret	4	9
Ormsöpastorerna Julius Alexander Nordgren och Väinö Melin	1	18	I Erik Schmidts ateljé	4	9
Träsnitt ur Olaus Magnus "Historia om de nordiska folken"	2	1	I Eriks och Kerstins matsal	4	9
Ryska bojarer ur <i>Hebersteins "Rerum Moscovitarium"</i>	2	4			
Pontus de la Gardie. <i>Kopparstick av Jeremias Falk</i>	2	6			

En bro från romartiden	4	10	Karta över byn på Runö 1871	3	3
Betesmark	4	11	"Västergatu" i Runö by	3	4
Plöjning	4	11	Bergs-gården i Runö by	3	7
Ännu en betesmark	4	12	Runöbor ombord på en "jala"	3	8
Kvinna med får	4	13	Andreas Stahl	3	14
Titelsidan till Kalender eller Almanack för 1903	4	17	Där våra fäder sova	3	15
Blad ur Kalender eller Almanack för 1903	4	17	Svenska flaggan vajar på Ormsö	3	17
Titelsidan till Årsbok och Kalender för 1943	4	19	Generalkonsul Åkerrén bland ormsöbor	3	17
Svante Lagman spelar tagelharpa	4	25	Stöd till den estlandssvenska kulturen	3	17
Kristina Svärd tillverkar halmkronor	4	25	Grufffoto från Dyby, Ormsö	3	19
Nätlagning	4	25	Tågbiljett Reval-Hapsal	3	19
Hembygdsgården i Kungsängen	4	25	Båtbiljett Hapsal-Ormsö	3	19
Helena och Valdemar Blomberg samt Manfred Hamberg	4	26	Landskap på Ormsö	3	21
Laggkärl	4	26	Harald Svensson Rösback	3	22
Herbert Lagman årets kulturstipendiat	4	27	Tage Sköld	3	22
Försäljning av "skuar"	4	27	Anna Söderbäck	3	23
Bilder av deltagare i glatt samspråk	4	27	Gymnasiebyggnaden i Hapsal	3	23
Inga Porres och hennes emaljkonst	4	28	Skörd på den magra åkerlappen	3	27
Hullobor i Eesti Maja	4	30	Utsikt från kalkstensbranten	3	27
"Bergasa" Sviby	4	32	Utsikt från Bäre i Spithamn	4	1
Från Domberget	1988	1	Vy från Rågöarna	4	2
Alexander Samberg	1	3	Hugo Mickelin	4	5
Per Wieselgren	1	4	Estlandssvenska ålderdomshemmet på Ramsö	4	7
Sten Karling	1	5	Seniorgruppen sjunger på Vaxholms kyrkogård	4	7
I isskruvningen	1	9	Seniorgruppen i Vaxholms hamn	4	7
Adolf Luther vid båten	1	10	Kristi uppståndelse. Rysk ikon från 1500-talet	4	8
Adolf får säl	1	10	Erik Schmidts monumentalmålning Flykten från Estland	4	9
Leo Puuström och Verner Luther på säljakt	1	11	Kanonfotografen. <i>Målning av Erik Schmidt</i>	4	10
Ragnar Rosenborg och Karin Espling	1	14	Kamel. <i>Målning av Erik Schmidt</i>	4	10
Martina Enggrön och Rågöspelmän	1	15	Bilder från Nucködagarna 30–31 juli 1988 i Estland:		
Turister framför Martes-huset i Söderby	1	16	Ervin Johan Sedman talar vid frihets-		
Broas-Mare sjunger och spelar	1	16	monumentet på Nuckö kyrkogård	4	12
Sankt Olai i Reval	1	20	En grupp resenärer utanför Viru Hotell	4	13
Lintras-backa	2	1	Lunch i elevmatsalen i Nuckö skola	4	13
Sommaridyll	2	2	Alexander Zeisig hälsningstalar	4	13
På Stora Rågö bär man hö på stänger	2	4	En lokal dansgrupp i Nucködräkt	4	13
Ormsöflicka i trädgården	2	5	Nuckö kyrka	4	15
Pratstund över stängslet, Nargö	2	7	Gudstjänst i Nuckö kyrka	4	16
Emil Hoas	2	10	Pastor Flodell med några besökare	4	16
Deltagare vid S.V.O:s årsmöte 1988	2	11	Maido-Mati (Mats) Limbak	4	18
Junne Öman spelar	2	12	Bilder från hembygdsgdagen:		
Alfred Luks	2	12	Publiken lyssnar och sjunger	4	19
Elin Ahlberg, Hans Selin och Benita Beckman, nya i S.O.V:s styrelse	2	13	Edvin Lagman talar	4	19
Anders Lindström	2	14	Bokförsäljning	4	19
Jörgen Hedman	2	14	Ain Sarv talar	4	19
Trettioalets Sviby	2	15	Ormsö-sångdialog	4	19
Vid Sviby brygga	2	16	Alexander Zeisig talar	4	19
Herman Lindströms båt i Stockholms skärgård	2	17	Ain Sarv och Thomas Lorentz	4	20
Vy från Leningrad	2	19	Tre bilder från Rickul Bakvelde-utställningen, gårdsmodell, skonare, bildmontage	4	20-21
En minnesbild från Birkas folkhögskola	2	20	Frihetsmonumentet vid Nuckö kyrka	4	22
Runöbonden och spelmannen Ulas Lias. <i>Kolteckning av Gösta Lundell</i>	3	1	Ormsö S:t Olai kyrka	4	24
Näten torkar	3	2	Ormsöflicka i sin dagliga gärning	4	25
			Emma Johansson	4	27

Anders Aspelin

Minnesbilder

Anders Aspelin föddes den 20 juli 1910 i byn Rumpo på Ormsö och avled i Luleå den 3 mars 1989.

Strax efter Anders födelse hade hans mor Gertrud avlidit. Jobbesmamma, Katarina Kornblom, fick överta amningen, då hennes egen son Anders Kornblom-Tammgren, var några månader yngre. Morfar Hans Aspelin, tog närmast hand om vårdnaden under dottersonens uppväxtår. Det blev folkskola på Ormsö och Birkas Folkhög- och Lantmannaskola på Nuckö.

På Stoas-gården i Rumpo fanns även en äldre kusin Anders, därför blev den nu bortgångne kallad för "Ilh (lill) Andos" och den äldre (17/8 1901 — 31/12 1978) för "Stor Andos".

Nu kommer vi in på Anders Aspelins juniors väg genom livet. Ormsö Kooperativa Handelsförening startade sin verksamhet 1922. Bland initiativtagarna märktes kyrkoherden John Klasson, folkskoleföreståndaren Joel Nyman och hemmansägaren Anders Wikström. Förste affärschef blev skepparen Johan Lindkvist.

John Klasson hade fått ögonen på ynglingen Anders Aspelin, som sedermera blev affärsbiträde i föreningen. Anders har själv berättat att han, som 17-18 åring, fick sköta föreningens svininköp på Ormsö, ha ansvaret för transport till Reval, Exportslakteriet Estonia och vara närvarande, då svinen förvandlades till exportvara. Han har

undrat, hur han med "många pengar" i fickan orkade och vågade ta hemvägen för redovisning till Kooperativa Ormsö.

Kyrkoherde John Klasson hade upptäckt Anders kommersiella begåvning och bildningstörst och förmedlade studier vid Bröd. Påhlmans Handelssinstitut i Stockholm och på "Vår Gård" – Kooperativa Förbundets kursgård i Saltsjöbaden. Som sommarbarn hade Anders tidigare vistats i Sverige efter nådda tio år.

Under tiden hade Johan Lindkvist slutat som affärsföreståndare för att återgå till sjöfarten och efterträts av Johan Hamberg.

Vid årsskiftet 1932/1933 kommer undertecknad in i den Kooperativa bilden på Ormsö. Jag blev efterträdare till Johan Hamberg, som etablerade egen handels-sjöfart. Detta varade endast ett par månader under den "första etappen".

Anders Aspelin hade återvänt till Ormsö och till Kooperativa föreningen, men hans återanställning varade endast några månader. Anders fick anställning i ETK – Estlands Kooperativa Förbund i Reval – och jag erbjöds återinträda i Ormsö Kooperativa som kompanjon till Anders Salin. Så skedde.

Efter flyttningen till Reval kom Anders vid sidan av sitt dagliga arbete in i den estlandsvenska kulturella verksamheten därstädes. Från 1936 ingick han bl.a i "Kustbons" redaktion.

År 1938 övergav Anders Aspelin Estland för att bli konsumföreståndare på Seskarö, i norrländska skärgården i Sverige. Troligtvis var det hans gynnare f.d. kyrkoherden John Klasson på Ormsö till slutet av år 1929 som förmedlade anställningen. Från Ormsö hade Klasson själv flyttat till nordligaste Sverige och var år 1938 komminister i Kalix församling.

Kerstin Hammarin, född på Ormsö, har berättat för mig, att det var hennes far Karl Nilsson-Hammarin, som förrättade vigseln mellan Anders och Hedvig, född Holmgren. (Kyrkoherde Nilsson-Hammarin tjänstgjorde på Ormsö från 1929 och under åren 1935-1939 i S:t Mikael församlingen i Reval och därefter i Alsens församling i Jämtland till sin död 1957.)

År 1944 flyttade Anders Aspelin från Seskarö till Luleå, först till Konsum och 1949 till Luleå Fisk. Hösten 1959 utsågs han till kamrer vid HSB i Luleå, vilken befattning han innehade till pensioneringen 1975. Under vistelsen i Luleå innehade han en rad kommunala förtroendeuppdrag, såsom ledamot i hälsovårdsnämnden i Luleå, revisor i ABF, sekreterare i Handelsanställnas Förbund, kassör i Norrbottens Sångarförbund, v.ordf i Luleå allmänna manskör m.m.

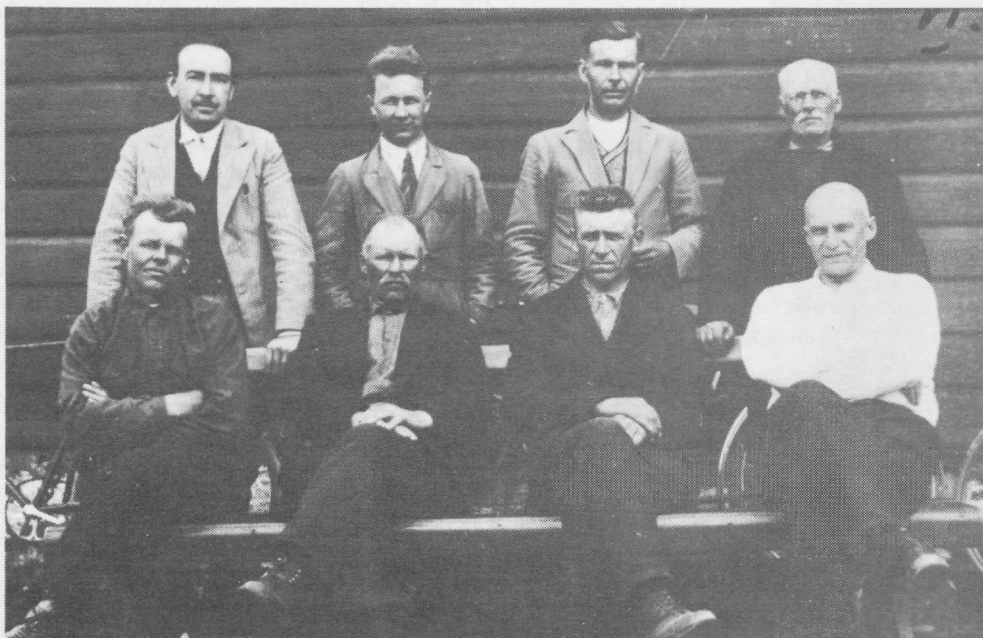
Anders Aspelin hade av naturen en god sångröst, som han byggde på med studier i Reval och troligtvis även i Sverige. Hans barytonröst gick hem de gånger jag hörde honom sjunga i Ormsö St Olai kyrka och annorstädes.

Många kommer ihåg den kväll i kyrkoherdehemmet i SOV-regi den 17 sept 1978 då barytonen Anders och tenoren – kyrkoherde Ivar Poëll – underhöll oss med duettsång. Tidigare hade jag mött honom på en av mina tjänsteresor till Luleå. Ringde och Hedvig svarade. Anders var inte hemma. Men under sena kvällen, när vi satt i matsalen och åt, dök Anders upp. Middagen hade han klarat av hemma. Vid en sockerdricka satt han vid mitt sällskaps bord, min amerikanske chef och två andra, var med. Mycket pratades på engelska, som jag fick översätta, eftersom Anders sa sig inte ha haft tillfälle att förkovra sig i detta språk. Men han trivdes med vårt sällskap till sena timmen för vi hade så mycket – vid sidan om - att komma ihåg från Ormsö- och Estlands-tiden.

Under senare år syntes Anders inte till på våra årliga hembygdsdagar. Han drabbades av ohälsa. Måkan Hedvig, tidigare distriktssköterska på Seskarö, vårdade honom i Luleå-hemmet, där Anders slutade sina dagar.

Vi lyser frid över Ditt vackra minne, kämpe Anders.

Hugo Mickelin

Utanför Ormsö kommunalhus en vårdag 1935

Rad 1, v-h Anders Jonell, Anders Kornblom, Anders Österberg, Rimscha (polsk läkare).

Rad 2, v-h Lars Broman, Hugo Mickelin, Tomas Friberg, Anders Ahlström.

Foto Johan Lindström.

Anders Lindkvist

In memoriam

Anders var född i byn Kärrslätt på Ormsö den 19 februari 1910 och gick bort i Stockholm den 22 februari 1989 – efter flera års ohälsa.

Uppriktigt sagt, har jag inga minnesbilder från hans ungdomsår på Ormsö. Däremot kände jag väl hans far, kommunalmannen från Kärrslätt Erjasa – Anders Lindkvist, (14/10 1884 – 4/7 1964). Kände ändå till att Anders jun. med något handikapp i benet (barnförlamning) bevistade Birkas Folkhög- och Lantmannaskola under åren 1928/29 och 1929/30 samt att han därefter flyttade över till Sverige. Det var i början av trettioalet.

Mitt första personliga möte med Anders skedde nog på hösten 1943 i Stockholm, när vi "färska hitkomna" strömmade till Estlandssvenska Föreningens höstfest. Föreningen hade bildats år 1938 och när jag och andra hitkomna sökte gemenskap i festlig samvaro, passade föreningen utmärkt bra. Anders var engagerad i denna förenings verksamhet (liksom hans bror Emil).

Vi få, som arbetade med att få SOV-verksamheten i gång i Sverige och blev klara med stadgarna i början av 1945, hade enats om att i styrelsen få med en tidigare hitkommen estlandssvensk. Vi stannade vid Anders Lindkvist. Han hade tidigare låtit förstå att han gärna kom över från Estlandssvenska Föreningen.

På SOV-s konstituerande sammanträde den 29 mars 1945 invaldes Anders i styrelsen. I dåtida stadgar fanns i styrelsen en klubbmästare. Under första verksamhetsåret innehade undertecknad denna syssla. Därefter blev det Anders, som år efter år som klubbmästare fram till år 1965, bokade plats för våra sammankomster: Margaretaskolan, Godtemplargården på Tollare, Baggensalen i Saltsjöbaden och Björknäspaviljongen, inte långt från Tollare, Klinten.

Anders var ordningsmänniska, sa inte mer än nöden krävde. Först efter flera års samarbete i SOV-s styrelse, erfor jag, att han efter studentexamen i Sverige, arbetade vid oljebolaget Svenska Esso (nu Statoil) som var konkurrent till Texaco, där jag arbetade. Han med försäljningsstatistik och jag med finans/kreditfrågor.

Anders Lindkvist jordfästes den 9 mars 1989 på Norra kyrkogården i Solna.

Vila i frid.

Hugo Mickelin

Anders Lindkvist avled den 22 februari 1989 efter en lång tids sjukdom. Han var bördig från Kärrslätt på Ormsö, som nr två i en stor syskonskara.

Redan i tidiga barnåren drabbades Anders av polio, som medförde ett livslångt handikapp. Detta försvarade hans möjligheter att försörja sig i hembygden, där arbetet i huvudsak bestod av jord-, skogsbruk och fiske.

Anders sökte därför redan i unga år sin utkomst i Sverige. Han fick anställning vid en trävarufirma, där han genom sin flit och arbetsamhet gjorde sig mycket omtyckt. Han hade emellertid större vyer och ville vidareutbilda sig. Han började sina studier vid Tärna Folkhögskola, och avslutade med studentexamen 1935.

Därefter tjänstgjorde han under två år som lärare i Tällberg. Efter denna tjänst fick han anställning vid Svenska Esso AB där han stannade till sin

pensionering. Under krigsåren blev han dock utlånad till Bränslekommissionen.

Anders bedrev vid sidan av sitt arbete även universitetsstudier där han tog betyg i sociologi och företagsekonomi.

I ett livslångt äktenskap med sin fru Anna-Lisa fick de två barn Anders och Eva.

Tyvärr drabbades Anders efter sin pensionering av en svår sjukdom, som band honom vid sängen i många år. Han tappade dock aldrig livsmodet under sin svåra sjukdom. Vi minns med tacksamhet Anders vänlighet och intresse för sina medmänniskor och lyser frid över hans minne.

A N-n

Hapsal vänort till Haninge

HANINGE: Fem politiker, fem kommundienstjänstemän och sex representanter från Haninges näringsliv har just kommit hem från en resa till Hapsal i Estland.

– Vi fick ett mycket pampigt mottagande, berättar informationschef Mart Maandi som själv har sina rötter i Estland.

Haninge och Hapsal kommer inom ett år att bli vänorter. I ett samarbetsavtal som upprättades under besöket sägs bland annat att "parterna avser bedriva samarbete inom kultur, idrott och näringslivsverksamhet".

Representanterna från Hapsal var också intresserade av ett "valutafritt utbyte" vilket innebär att vänorten står för alla kostnader i samband med besök.

Ur DN 1989-05-11

PROLOG

I SOV den 8 april 1989

He var svår å grusand tiar,
hlit å arbet da å nåt.
Man fick laop främ gård å biar
som en träl te gära kord.
Kam dö haim, så var e bråt
te få gjord tin ai ga järgar
å te sätjas ver titt bord
å krup ner än skre e senge.

Stuana had inga färgar,
allt var båra gråt å gråt.
Man e june blomskast enge,
å tå herd man föla låt.
Kanske härтта tå blai leta
– om änt ampmans ståkan heta.

He var märk å usald tiar
– häm lai läsa, häm lai sjong!
Mången lo e raikat riar,
båna mä måt hlit som kriar,
had änt ti te våra ong.
Kanske lärd dom likväl läsa,
lite räkon, lite skriv.
Somt fick tärjärm loft e näsa
främ et anart, bätra liv.
Maingång kam dår ljusa doar,
maira färg e sko å hoar.

Ättost kam sja mä han tien,
tåtå jorde vår vår ai,
tå ve måren ård e bien,
tå ve fårst åt oss gjord hai.
Ve kerd värke ner ör skoen,
å ve biggd ver våra strånd.
Snart lo galjase e sjoen
å to last te mångart lånd.
Allt blai ljusa, allt blai leta,
gräse längre, roen teta.

Ättorst kam dor mä än ti
tåtå dor biggst rifte skolar,
tåtå fagra blai vån bi,
stuana vor rear, golar,
somlar lo å skint som solar,
ain var kanske gren som lao,
rean korstain, fin å hao.

Etlor lad ain kloka rå
huss ve bätra än skulld få,
å he bildast en färing,
som had he te sina mening,
än vår bendor skulld få lär,
huss om lände bätra bär,
huss främ kriaana vårt folk
kund få maira kätt å målk.
He skulld grundas hegre skolar,
än vår ong kund få studer
å stiv opp e predikstolar
å bli doftarer åt er.
Folke skulld gå hop å sjong:
främ all airar, främ all strendor
skulld ve samlas, all vor ong,
sjoen blåor, skoen grendor.
He som ve nö minas bäst
är no mångan somarfest.

Visst var e ett stort besvär
te få allt e åning tär:
mike rännas, mike språkas,
inga pengar, etta bråkas,
man e fräjd å ute ne
sterd å hälft oss SOV.

Årena tåm ränn å ränn,
fiksa, fiksa tappas tien,
langt, langt bort ve minas än
enge, skoen, sjoen, bien.
Här ve samlas, sjong å le,
språk om allt som var tär haim,
allt som ingen bort kan glaim.
Allt är mä e SOV.

Edvin Lagman

Mart's Oskar från Bergsby kör släde.
Foto ur SOV:s arkiv.

SOV:s högtidliga 80-årsjubileumsfirande

*Per Skans och Jan-Erik Wikström på väg in till 80-årsjubiléet.
Foto Johan Landman.*

Det var fullsatt i Waldenströmssalen i Immanuelskyrkan lördagen den 8 april 1989, kl 16.00, då denna för alla estlandssvenskar så betydelsefulla dag firades. Kvällens värd var SOV:s vice ordförande Sven Salin, som önskade alla närvarande hjärtligt välkomna och fick oss att stortrivnas från första stund.

Programmet inleddes med sjungandet av den gamla välkända psalmen "Jag lyfter mina händer". Därefter följde de olika programpunkterna med bland annat följande innehåll: En prolog på Nuckö-mål av Edvin Lagman, framförd av honom själv; hälsningsanförande av Jan-Erik Wikström, som är Immanuelskyrkans församlingsföreståndare och ledamot i riksdagens kulturutskott och som citerade Bengt Westerbergs intryck av dennes besök i Tallinn; flera vackra solosånger av operasångerskan Marie-Louise Zeisig-Sommerland; föredrag av Viktor Aman om "SOV under växlande tider"; sång av två söta estlandssvenska flickor, varav en sång på svenska och den andra på Rågömål; ett mycket uppskattat anförande av TV-journalisten Elisabeth Hedborg om sin första och andra resa till Nuckö och Ormsö; saxofonspel av

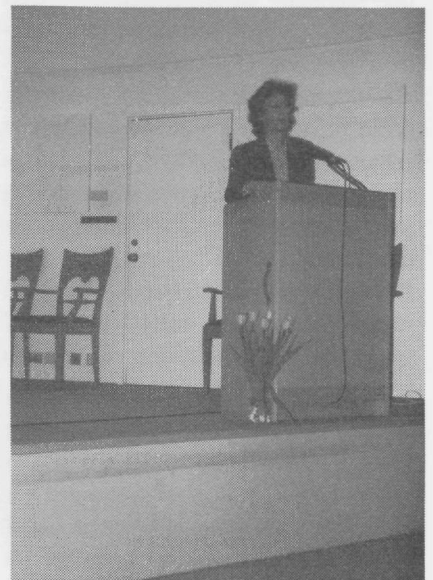
en Ormsö-pojke; sångspel (i folkdräkt) och en rolig sketch "Bill och Bilkna i höbärgningstid" på Ormsö-mål; urgamla bröllopsmelodier från Runö, spelade av runöbon Junne Öman på fiol, och till sist fick vi njuta av en uppvisning av det alltid lika populära "Rågöbornas Danslag". Mellan de olika programpunkterna sjöngs allsång: "Land du välsignade", "Slumrande toner" och sist "Modersmålets sång".

Under de programinslag som behövde ackompanjemang ställde Brigitta Lorentz upp, glatt och villigt som alltid.

Efter det officiella programmets slut väntade en lækker supé för dem som hade lust därtill i en närliggande kaférestauranglokal. Innan vi lät oss maten väl smaka överraskade oss Thomas Lorentz (SOV:s ordförande) med att sjunga en urgammal måltidspsalms, ett uppskattat inslag.

SOV:s 80-årsjubileumsfirande blir ännu en pärla att träda på minnenas pärlband.

Eugenie Silberberg

*Elisabeth Hedborg i talarstolen.
Foto Johan Landman.*

Svenskbyborna sextio år i Sverige 1989-08-01.

En historisk återblick

Det var 200 familjer som lämnade Dagö omkring den tjugonde augusti år 1781. Det var fråga om alla de svenskar som dittills lytt under Hohenholms gods på norra Dagö: en lösman (torpare) och 60 av Röicks bys 70 bönder, alla Kiddas bys 11 bönder, Muddas bys alla 9 bönder och ende lösman, 4 bönder och en lösman från Malmas, 3 bönder från Koidma, 4 bönder från Kotz by, 7 bönder från Siggala, 4 bönder och 1 lösman från Takne, 5 bönder från Tarris by samt 2 bönder från Kaiwapella och 1 bonde från Kanipaze enstakagård. Endast var tionde av dem skulle vara i livet två år senare!

Bakgrunden var en konflikt med godsägarna på Dagö. Egentligen hade denna konflikt börjat redan när Dagö övergått ur statlig ägo till familjen De la Gardie år 1622. Det var då den rättsliga strid påbörjades som pågick i drygt 150 år, med ett avbrott för perioden 1691–1755. År 1691 drogs Dagö in till den svenska kronan under reduktionen och 1755 återgick dagögodsen i Ebba Margareta Stenbocks (F De la Gardie) ägo.

Konflikten gällde svenskarnas fri- och rättigheter. Frihet från livegenskap och rättighet att betala fripengar istället för att göra dagsverken. Den sista fasen av denna för svenskarna på Dagö så avgörande strid inleddes sommaren 1779. Greve Carl Magnus Stenbock, som hade ärvt dagögodsen efter sin mor, sade upp sina svenska underlydande till avflyttning. Bönderna överklagade till justitiekollegiet i S:t Petersburg och tycktes dessutom ha goda utsikter att nå ett gynnsamt utslag när det gällde konfliktens kärnfråga. Greve Stenbock sålde då i februari 1781 familjens dagögodsen till baron O.R. L. von Ungern-Sternberg. Den senare gjorde upp med bönderna som skulle stanna kvar på Dagö under något sämre villkor än tidigare.

Som en blix från klar himmel kom då den kejsarliga ukas (förordning) som utfärdats den 8/3 1781 och innebar en order om att dagösvenskarna skulle förflyttas till det nyligen erövrade

nyryska guvernementet. Bakom beslutet stod den beryktade ministern Potemkin (berömd för sina kulisser) som i sin egenskap av guvernör åtagit sig att kolonisera denna del av Ukraina. Kejsarinnan Katarina II utfärdade på Potemkins förslag lagen om svenskarnas överflyttande till Ukraina. Till en början motsatte sig svenskarna detta, men sedan en rysk tjänstman besökt Dagö och målat upp bilden av det bördiga Ukraina där det inte fanns några baltiska baroner, varje familj skulle få 60 desjatiner (ca 65 har) jord att bruka, 4 års skattefrihet, ett års fritt utsäde, hjälp att bygga upp bostäder, 12 rubler i kontanter, egen präst m.m. m.m och svenskarna, som lidit av brist på jord på Dagö och som hade de ständiga konflikterna med godsägarna i gott minne gick med på att flytta. De gjorde sig av med en del av sina tillhörigheter (det mesta behölls dock av baron Ungern-Sternberg) och förberedde sig på sitt uttåg. Det enda orosmolnet var valet av tidpunkt. Hösten var i annalkande och vägen var lång till det utlovade Kanaans land vid Dnjpr's strand.

När svenskarna nådde fram till vinterkvarteret i Poltavatrakten hade redan 86 personer dött. Antalet utvandrande svenskar varierar beroende på källa. Det rör sig mellan 956 och 1207 personer (den högre siffran verkar mer trolig). I själarevisionen (=mantalslängd) upprättad strax efter ankomsten till den nya boplatsen anges 535 personer vara i livet. Efter svåra sjukdomars härjande under det första året bland de

uttröttade nybyggarna, så återstod i mars 1783 endast 150 individer av båda könen. Överflyttningen av svenskar från Dagö till det nyryska guvernementet hade slutat i närmast en katastrof. Det utlovade landet som skulle flöda av mjölk och honung, visade sig nu också att mest bestå av, just det – kulisser. Enligt traditionen bland svenskbyborna skall de första orden de utmattade vandrarna yttrade när de nådde fram till den utsedda platsen vid Dnjprflodens krök även ha varit: "Nu vaera ve raet narandar" (nu blev vi allt lurade)! De fåtaliga svenskar som återstod av den tilltänkta skaran av kolonistörer kunde nu inte heller bruka hela det område som de blivit tilldelade. Visserligen fick de förstärkning ca 1790 av några svenska krigsfångar från Gustav III:s krig med Ryssland, men det räckte inte långt.

De svenska familjerna var följande: två familjer ALBERS (en från Röicks by och en från Muddas), en familj ANNAS (från Röicks), en familj BUSKAS (från Röicks), en familj HANSAS (från Koidma), en familj HARMAN (polsktyskar från Danzig), en familj HARNBERG (svensk krigsfånge), en familj HINAS (från Koidma), två familjer HOAS (båda från Röicks), en familj KNUTAS (från Muddas), en familj KOPPERS (från Kanapex), en familj KOTZ (från by med samma namn), två familjer LARSAS (en från Tarris och en från Röicks), en familj MALMAS (från Tarris), en familj MARTIS (från Kaust by), en familj MUTAS (FRÅN MUDDAS), en familj NORBERG (svensk krigsfånge), en familj SERGES (från Danzig), två familjer SIGALET (en från Siggala by och en från Kiddas), två familjer TAKNE (en från Takne och en från Röicks), en familj TINIS (från Röicks) samt slutligen två familjer UTAS (båda från Röicks by).

I början av 1800-talet anlände flera grupper av tyska kolonister som slog sig ned i tre nya byar (Schlagendorf, Mühlhausendorf och Klosterdorf) på svenskarnas område. Hela området

FRÅN SOV:s ÅRSMÖTE DEN 22 APRIL

Hans Selin hyllas för sin tid i styrelsen och arkivgruppen.

I förgrunden t.h. ryggtavlan på Sven Svärd, ny i styrelsen och arkivet.

Foto Johan Landman.

Hedersgäst var vice ordföranden i Samfundet för estlandssvensk kultur i Estland Maido Limbak och hans fru Wivi.

Foto Johan Landman.

Ibland föredrog Maido att tala estniska, då ställde Hugo upp som tolk.

Foto Johan Landman.

Om intresseanmälningarna för estlandsresor

Av det reseerbjudande, som i början av maj kom från Nordisk Reseservice framgår, att de förhandlingar som en längre tid pågått mellan Nordisk Reseservice och myndigheterna i Hapsal kunnat slutföras. Att övernattningmöjlighet nu finns i Hapsalregionen betraktar SOV:s styrelse som enbart positivt och Alexander Zeisig har säkert gjort en stor insats för avtalets förverkligande. Med anledning av det brev, undertecknat av Zeisig, som medföljde reseerbjudandet, har SOV:s styrelse vid sitt majsammanträde uppdragit åt mig att göra följande klarlägganden.

Av sagda brev kan man få uppfattningen att några andra resealternativ inte gives. I brevet sägs att övernattning på Ormsö inte är möjlig. Samtidigt planerar emellertid inte mindre än 150 ormsöbor – i samråd med Samfundet för estlandssvensk kultur i Estland – resor med övernattning till Ormsö. Det uppstår givetvis stor oro bland dessa människor, som inte vet vilken uppgift de skall tro på.

Zeisigs brev kan överhuvudtaget ge intryck av att han handlat på SOV:s uppdrag. Så har inte varit fallet. SOV som ideell förening kan inte utfärda fullmakt för någon att engagera sig i en resebyrås verksamhet.

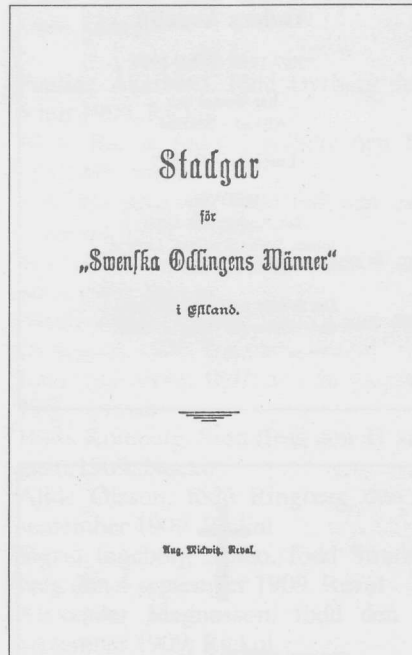
Vi hoppas att vid tidpunkten för denna Kustbons utgivningsdag klarhet har kunnat skapas, så att såväl de som reser med Nordisk Reseservice som de som på annat sätt arrangerat sin resa blir nöjda.

Thomas Lorentz

NYA BÖCKER

- Svante Jakobsson: ESTERNAS UPPROR 1343, översikt, 60 sid. Almqvist & Wiksell International, pris 79:- plus porto. Kan beställas via SOV.

- Andres Küng: ESTLAND VAKNAR. Sellin & Blomquist Förlag AB, Adolf Fredriks Kyrkogata 13, 111 37 Stockholm, tel 08-24 25 29. Pris 227:- inkl porto.

SOV:s ursprungliga stadgar finns nu i nytryck, pris 10 kr inkl porto.

Födda

En son född den 19 april 1989 i Täby till Era, född Nyström och Lars Blomberg.

Förlovade

Svante Lagman och Rut Hård af Segerstad, Uppsala den 7 april 1989.

Gifta

Vigsel har ägt rum i Frötuna kyrka den 4 mars mellan Anneli Jonasson, medarbetare i SOV, och Wiene Duell, båda från Vällingby. Vigselförrättare: kyrkoherde Bertil Thyne. Brudparet framför sitt varma tack för all uppvaktning genom SOV m.fl.

När det gäller gravvårdar och fackmässigt gravvårdsarbete av alla slag kan Ni med förtroende vända Er till

BILDHUGGARE
H. RAUDSEPP
MÅNDAGSVÄGEN 44 Tel. 08/94 21 77
FARSTA

Ring och hör våra priser
Rabatt på sten 300:—
Gravering av namn 150:—
Reducerade priser för pensionärer

Döda

Johannes Faltis, född den 26 mars 1903 i Vippal, avled i mars 1989 i Göteborg.

Arthur Alexander Peetre, född den 14 september 1907 i Pernau, avled den 1 april 1989 i Lund.

Gertrud Grönman, född den 11 november 1914 på Ormsö, avled den 8 april 1989 i Stockholm.

Arnold Brunberg, född den 9 december 1917 i Rickul, avled den 5 april 1989 i Stockholm.

Johan Vesterby, född den 19 september 1896 i Rickul, avled den 20 april 1989 i Stockholm.

Agneta Ahlström, född Stenholm den 29 december 1893 på Ormsö, avled den 27 April 1989 i Stockholm.

Agneta Westerström, född Holm den 23 oktober 1911 på Ormsö, avled den 19 januari 1989 i Stockholm.

Marita Jonsson, född Österman den 18 december 1906 i Spithamn, Rickul, avled den 27 februari 1989 i Stockholm.

Lars Häggblom, född den 5 oktober 1902 på Ormsö, avled den 16 mars 1989 i Täby.

Anders Sträng, född den 16 juni 1916 på Ormsö, avled den 6 mars 1989 på Ormsö.

Vår kära Mamma
Svärmor, Mormor,
Mammasmormor,
Pappasmormor

Maria Gäddman

* 8 augusti 1905
† 10 mars 1989

Innerligt sörjd och saknad.

EMIL
GUNNEL och CHARLIE
Torbjörn och Lena
Johan Gina Robin
Lisa
Anders
Carina och Jan
Stefan
Släkt och vänner

*Du var så god, Du var så glad
Du lämnat bara vackra minnen.
Så svår är ändå denna dag
Så sorgsna våra sinnen
Men tack för allt vad Du oss skänkt
Vi vet Du på oss alltid tänkt*

Vårt allt,
min Ante

Anders Aspelin

*20/7 1910 † 3/3 1989

har lämnat oss
Älskad – Saknad

Luleå den 6/3 1989

HEDVIG
Jan-Anders och Lena
Johan, Sofie, Andreas, Ludvig
Släkt och vänner

*Det brister en sträng härnere
När någon går hem till Gud*

Vår kära

Elfrieda (Ellen) Ihrman

* 31 jan 1902 i Reval

† 21 mars 1989 i Helsingborg

Sörjd och saknad
av

ELSA och INEZ
syskonbarn m. fam.
och många goda vänner

Vår älskade

Anders Lindkvist

* 19 februari 1910
† 22 februari 1989

ANNA-LISA
ANDERS och
ANNA-LENA
EVA och ERKKI
Titti
Syskon
Syskonbarn
Övrig släkt och vänner

*Störst av allt är
kärleken*

Vår käre

Johan Nyman

* 26 oktober 1901
† 1 april 1989

har hastigt lämnat oss i stor sorg och saknad.

AGNETA
IDA och ÅKE
Släkt och vänner

*Det kom en dag en stilla vind
och smekte ömt din trötta kind
Liksom ett ljus som blåstes ut
Din levnadsdag har nått sitt slut*

Min innerligt älskade Make

Andreas Stahl

* 30.6.1898

har idag lämnat mig, släkt och vänner
i outhärlig sorg och saknad

Lomma 18 april 1989

Hjördis

*Jag kommer av ett brusand hav
på rätta glädjestranden
Min kropp skall läggas ner i grav,
men Gud upptager anden.
Ur mörker kommer jag till ljus,
från armod till Guds rika hus,
från oro till god vila*

Sv ps 621:3

Vår kära

Erna Sakerman

*20 oktober 1917, Helsingfors
† 6 april 1989, Stockholm

har lämnat oss i djup sorg och saknad.

Asta och Arna
Mikael och Tomas
Släkt och vänner

Min kära maka

Olga Nordin

född Treiberg

* 19 juni 1904 i Ölbäck, Rickul
† 15 december 1988 i Nuntenville, Texas

STEN

*Skönt att veta du lider ej mer.
Nu är du i vilan som graven ger.*

Vår kära Mor, vår Mämmi

Irene Treiberg

* 10 juli 1910 i Rickul

har stilla insomnat
Älvsjö den 26 mars 1989

Tack för Din omsorg om oss alla

RAGNAR och ANNE-MARIE
BRITA och BO
Monica och Christer
Tina och Tomas
Barnbarnsbarn

*Ditt goda hjärta
Ditt ljusa sinne
Hos oss skall leva
I tacksamt minne*

Bemärkelsedagar 3:e kvartalet 1989

95 år

Agneta Andersson, född den 8 augusti
1894, Ormsö

90 år

Sofia Treiberg, född den 15 augusti
1899, Rickul

Elisabeth Elfengren, född den 26 au-
gusti 1899, Rågöarna

Gertrud Lindström, född Appelblom
den 26 augusti 1899, Ormsö

85 år

Pauline Schönberg, född Schönberg
den 6 juli 1904, Rickul

Alexander Viksten, född den 8 juli
1904, Nuckö

Rosette Sydman, född Grönlund den
11 juli 1904, Rågöarna

Amalie Engbusk, född Eikelman den
16 juli 1904, Nuckö

Martha Romanov, född Simonsson
den 20 juli 1904 Nuckö

Mathias Branten, född den 24 juli
1904, Reval

Katarina Asplund, född Liljeros den
24 augusti 1904, Ormsö

Johan Selin, född den 2 september
1904, Ormsö

80 år

Pauline Åkerblad, född Dyrberg den
6 juli 1909, Rickul

Alide Barud, född Tegelberg den 13
juli 1909, Nuckö

Katarina Ahlkvist, född Fällman den
4 augusti 1909, Ormsö

Elvine Jöers, född Branten den 4 au-
gusti 1909, Rickul

Gerda Adele Sjölund, född Laan den
26 augusti 1909, Rågöarna

Johan Sjöström, född den 26 augusti
1909, Ormsö

Hilda Koinberg, född Brun den 31 au-
gusti 1909, Nuckö

Alide Olsson, född Ringberg den 1
september 1909, Rickul

Sigrid Ingeborg Szabo, född Strand-
berg den 4 september 1909, Reval

Alexander Magnusson, född den 5
september 1909, Rickul

Adele Miranda Aman, född Kruut-
man den 10 september 1909, Nuckö

Katarina Wallin, född Åkerman den
12 september 1909, Ormsö

Lovisa Seeman, född Koinberg den
24 september 1909, Nuckö

Anders Thomsson, född den 29 sep-
tember 1909, Ormsö.

75 år

Agneta Engström, född Friberg den 1
juli 1914, Ormsö

Maria Lindström, född Häggblom den
1 juli 1914, Ormsö

Katarina Murman, född Selin den 2
juli 1914, Ormsö

Hjalmar Thomsson, född den 21 juli
1914, Rickul

Helga Tisman, född Tamberg den 24
juli 1914, Reval

Irene Horst, född Jürgens den 30 juli
1914, Reval

Olga Tennisberg, född Hamberg den
9 augusti 1914, Rickul

Sven Nils Scheme, född den 12 au-
gusti 1914, Reval

Arvid Alun, född den 14 augusti
1914, Nuckö

Alfred Bombas, född den 18 augusti
1914, Nuckö

Selima Rander, född Koppelman den
18 augusti 1914, Vippal

Axel Hallman, född den 30 augusti
1914, Rickul

Elfrida Nilsson, född Strandsten den
8 september 1914, Rickul

Bruno Gottfrid Freiman, född den 10
september 1914, Reval

Johannes Harald Greisman, född den
18 september 1914, Nuckö

Eugenie Kesküll, född Elvelt den 18
september 1914, Reval

Rosine Holmström, född Ringberg
den 20 september 1914, Rickul

Maria Pärlé, född Appelblom den 20
september 1914, Ormsö

Hjalmar Arnold Hallman, född den
22 september 1914, Rickul

Dorotea Stenberg, född Falk den 24
september 1914, Runö

70 år

Johannes Rönberg, född den 24 april
1919, Ormsö

Verner Pöllupuu, född den 25 juli
1919, Reval

Johan Blomman, född den 6 augusti
1919, Ormsö

Johannes Herman Hammerman, född
den 10 augusti 1919, Ormsö

Anders Appelblom, född den 19 au-
gusti 1919, Ormsö

Magdalena Fagerlund, född Vikstrand
den 11 september 1919, Runö

Armilde Johanna Konga, född Hans-
son den 14 september 1919, Nuckö

Johan Landman, född den 16 septem-
ber 1919, Ormsö

Hilda Borrman, född Truvert den 23
september 1919, Rickul

Eduard Malm, född den 24 september
1919, Vippal

Arnold Valentin Puuström, född den
25 september 1919, Nargö

Johan Hjalmar Städ, född den 25 sep-
tember 1919, Ormsö

Tomas Dreijer, född den 26 septem-
ber 1919, Runö

Johannes Massalin, född den 28 sep-
tember 1919, Ormsö

65 år

Ester Astrid Luther, född Puhang den
2 juli 1924, Hapsal

Vera Hübbe, född den 7 juli 1924 Re-
val

Hilda Katarina Elsa Bergström, född
Friberg den 8 juli 1924 Ormsö

Valfred Nyman, född den 16 juli
1924, Rågöarna

Algot Heinrich Sedman, född den 23
juli 1924, Nuckö

Elmar Sedman, född den 23 juli 1924,
Nuckö

Alide Elmere Seman, född Lindgren
den 25 juli 1924, Rågöarna

Axel Ahlberg, född den 27 juli 1924,
Ormsö

Jakob Johannes Steffensson, född den
28 juli 1924, Runö

POSTTIDNING

Svenska Odlingens Vänner
 Vikingagatan 25 1/2 tr ned
 113 42 Stockholm
 ISSN 0345-6706

Red. Johan Kokla
 Lina Sandellsplan 32

126 65 HÄGERSTEN

Gottfrid Emanuel Falk, född den 29 juli 1924, Runö
 Olga Laning, född Sepp den 2 augusti 1924 Käina/Nuckö
 Arvid R Emmelman, född den 2 augusti 1924, Nuckö
 Armilde Zessi Mickelin, född Samberg den 6 augusti 1924, Korkis
 Ingrid Kindmark, född Heldring den 7 augusti 1924, Rickul
 Fridolf Granberg, född den 13 augusti 1924, Nuckö
 Åke Matson, född den 15 augusti 1924, Reval
 Alide Maria Brandt, född den 18 augusti 1924, Nuckö
 Hilda Olivia Grönstrand, född den 20 augusti 1924, Orro
 Alexander Zeisig, född den 21 augusti 1924, Nuckö
 Emil Lindström, född den 27 augusti 1924, Ormsö
 Johannes Gunnar Lindblom, född den 28 augusti 1924, Ormsö
 Silvia Hallman, född den 4 september 1924, Rickul
 Johan Hamberg, född den 5 september 1924, Ormsö
 Johann Constantin Kimberg, född den 5 september 1924, Hapsal/Riga
 Egil Hans Lindquist, född den 5 september 1924, Ormsö
 Ester Alida Lindvall, född Hörnsten den 5 september 1924, Ormsö
 Lembit Keskiüll, född den 11 september 1924, Baltischport
 Gottfrid Erkas, född den 12 september 1924, Odensholm
 Erik Einar Vesterberg, född den 12 september 1924, Rickul
 Axel Talberg, född den 23 september 1924, Rickul
 Elmar Algot Koinberg, född den 25 september 1924, Rickul
 Mina Magdalena Berenson, född Runestam den 26 september 1924, Runö
 Anders Alkvist, född den 27 september 1924, Ormsö

60 år

Elna Irene Abrahamsson, född Stahl den 4 juli 1929, Rickul
 Helga Mäemaa, född Laving den 10 juli 1929, Nuckö
 Hilma Elvira Törnbrant, född Notman den 12 juli 1929, Ormsö
 Lennart Strömkvist, född den 12 juli 1929, Rickul
 Ester Gunhild Liljebäck, född Lindblom den 13 juli 1929, Ormsö
 Reinhold Schönberg, född den 14 juli 1929, Rickul
 Sten Gottfrid Vesterblom, född den 21 juli 1929, Ormsö

Anders Erik Engel, född den 23 juli 1929, Ormsö
 Ester Wahlberg, född Sjöman den 28 juli 1929, Ormsö
 Harry Schönberg, född den 29 juli 1929, Rickul
 Hilma Nyman, född den 30 juli 1929, Nuckö
 Valev Zeisig, född den 31 juli 1929, Vippal
 Ulla Ingeborg Ek, född Hedenström den 3 augusti 1929, Ormsö
 Agnes Sjösten, född Vesterby den 3 augusti 1929, Rickul
 Helga Lindberg, född Treiberg den 12 augusti 1929, Rickul
 Sven Lindström, född den 17 augusti 1929, Rickul
 Gunnar Alrik Storm, född den 17 augusti 1929, Ormsö
 Algot Holm, född den 20 augusti 1929, Ormsö
 Greta-Josefina Freidefors, född Lindqvist den 21 augusti 1929, Rågöarna
 Elvine Maria Carlborg, född Stenros den 23 augusti 1929, Ormsö
 Hilja Mänd, född Vinter den 24 augusti 1929, Korkis
 Algot Lars Grundström, född den 25 augusti 1929, Ormsö
 Maria Ingeborg Gilbert, född Enkel den 26 augusti 1929, Ormsö
 Ilse Ludmilla Rosen, född den 3 september 1929, Nargö
 Axel Gottfrid Fällman, född den 5 september 1929, Ormsö
 Alvar Valfrid Boman, född den 7 september 1929, Rickul
 Inga Hallman, född den 11 september 1929, Rickul
 Helen Karlsson, född Läck den 12 september 1929, Dagö
 Verner Leander Vesterholm, född den 12 september 1929, Rickul
 Karl Helge Falk, född den 14 september 1929, Runö
 Elvine Adele Blad, född Sjöman den 16 september 1929, Ormsö
 Agnes Jansson, född Sekobon den 16 september 1929, Nuckö
 Emil Bergström, född den 20 september 1929, Ormsö
 Maimu Gunhild Engman, född den 27 september 1929, Nuckö
 Einar Gjärdman, född den 27 september 1929, Nuckö
 Helga Ingeborg Spillman, född Esping den 28 september 1929, Rågöarna
 Johannes Dagner Fagerros född den 29 september 1929, Ormsö

50 år

Lina Alide Kornblom, född den 6 juli

1939, Ormsö
 Arvo Benjamin Freiman, född den 9 juli 1939, Pernau
 Ingerun Signe Norberg-Samberg, född den 9 juli 1939, Korkis
 Gunhild Ester Peterberg, född den 11 juli 1939, Ormsö
 Ulla Maria Ragnhild Sjöman, född den 14 juli 1939, Ormsö
 Marja Vood, född den 14 juli 1939, Pernau
 Ellen Astrid Blomman, född den 16 juli 1939, Ormsö
 Marianne Friberg, född den 16 juli 1939, Ormsö
 Ingvar Gottfrid Grundsten, född den 16 juli 1939, Ormsö
 Hans Tennisberg, född den 16 juli 1939, Nuckö
 Vello Valliman, född den 16 juli 1939, Korkis
 Milde Eriksson, född Österlin den 19 juli 1939, Ormsö
 Irene Masing, född den 19 juli 1939, Reval
 Astrid Schedin, född Bergman den 26 juli 1939, Rickul
 Maj-Britt Timmerman, född den 26 juli 1939, Nuckö
 Åke Åkerblad, född den 28 juli 1939, Rickul
 Gunnel Svärd, född den 29 juli 1939, Ormsö
 Aina Göta Lemberg, född den 30 juli 1939, Nuckö
 Öie Hallman, född den 7 augusti 1939, Vippal
 Stig Alexander Okerblad, född den 10 augusti 1939, Rickul
 Ilmar Verner Söderkvist, född den 10 augusti 1939, Ormsö
 Alar Söderholm, född den 12 augusti 1939, Rickul
 Helmi Hallman, född den 18 augusti 1939, Nuckö
 Gunnar Branten, född den 22 augusti 1939, Rickul
 Elmar Johannes Nee, född den 28 augusti 1939, Ormsö
 Adele Johansson, född Granback den 3 september 1939, Lilla Rågö
 Lennart Okerman, född den 13 september 1939, Rickul
 Gunnel Elna Björkman, född den 14 september 1939, Ormsö
 Nils Freiman, född den 14 september 1939, Nuckö
 Hildur Nee, född den 16 september 1929, Ormsö
 Arne Antsvee, född den 28 september 1939, Nuckö
 Maria Lilja, född den 28 september 1939, Ormsö